

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

عمران
علیه السلام

www. **Ghaemiyeh** .com
www. **Ghaemiyeh** .org
www. **Ghaemiyeh** .net
www. **Ghaemiyeh** .ir

مؤلفان: د. حسنعلی رفیعی و د. سید علی

فیکهای دعا

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ویژگی های دعا: آداب و شرایط دعا، اوقات و مکان های استجاب دعا و دعا های متسحاب

نویسنده:

محمد رضا رجایی

ناشر چاپی:

اقیانوس معرفت

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۱۰	ویژگی های دعا : آداب و شرایط دعا، اوقات و مکان های استجاب دعا و دعا های متسجاب
۱۰	مشخصات کتاب
۱۰	اشاره
۱۴	فهرست مطالب
۲۱	مقدمه
۲۳	بخش اول: آیاتی از قرآن در مورد دعا
۲۳	اشاره
۲۴	آیاتی از قرآن در مورد دعا
۲۹	تصمیم حضرت ابراهیم علیه السلام
۳۱	بازسازی خانه ی کعبه
۳۷	بخش دوم: خصلتها و ویژگیهای دعا
۳۷	اشاره
۴۳	روایت
۴۷	حکایت غلام عاشق که چون شاهنشاه را می دید بی هوش می شد:
۵۲	روایت
۵۴	حکایت
۵۶	روایت
۵۷	دعای کمیل
۶۲	بخش سوم: شرایط دعا
۶۲	اشاره
۶۳	۱- به دست آوردن مال حلال
۶۳	اشاره
۶۴	خواهش دعا

۶۵	روایت
۶۶	۲- عمل
۶۶	اشاره
۶۹	سلطان ملک شاه و پیرزن
۷۰	۳- حقّ التّاس
۷۰	اشاره
۷۰	روایت
۷۱	۴- عدم درخواست گناه
۷۱	اشاره
۷۲	حکایت
۷۲	۵- ایمان و یقین
۷۲	اشاره
۷۴	روایت
۷۵	۶- پافشاری در دعا
۷۶	۷- عدم درخواست از مردم
۸۱	۸- اخلاص
۸۱	اشاره
۸۲	روایت
۸۴	بخش چهارم: آداب دعا
۸۴	اشاره
۸۵	۱- دعا در خلوت
۸۵	۲- دعا به برادران دینی
۸۵	اشاره
۸۶	روایت
۹۰	۳- رو به قبله نشستن
۹۰	۴- بالا آوردن دستها

- ۹۱ ----- ۵- اعتراف به گناهان
- ۹۲ ----- ۶- صلوات
- ۹۲ ----- اشاره
- ۹۳ ----- روایت
- ۹۴ ----- روایت
- ۹۵ ----- ۷- ذکر «یا الله» و دیگر اذکار
- ۹۵ ----- اشاره
- ۹۵ ----- روایت
- ۹۶ ----- ۸- نام بردن حاجت
- ۹۷ ----- ۹- آمین گفتن
- ۹۷ ----- ۱۰- مسح کردن
- ۱۰۱ ----- بخش پنجم: مواعع اجابت دعا
- ۱۰۱ ----- اشاره
- ۱۰۲ ----- ۱- عمل نکردن به دستورات دینی
- ۱۰۲ ----- اشاره
- ۱۰۳ ----- روایت
- ۱۰۴ ----- ۲- سستی در نماز
- ۱۰۷ ----- ۳- بعضی از گناهان
- ۱۰۷ ----- اشاره
- ۱۱۰ ----- روایت
- ۱۱۱ ----- بخش ششم: زمان های استجاب دعا
- ۱۱۱ ----- اشاره
- ۱۱۲ ----- ۱- بعد از فریضه ی نماز
- ۱۱۳ ----- ۲- هنگام روزه
- ۱۱۴ ----- ۳- هنگام سحر
- ۱۱۶ ----- ۴- شب و روز جمعه

- ۱۱۶ - ..... اشاره
- ۱۱۸ - ..... روایت
- ۱۱۹ - ..... ۵- اوقات با فضیلت دیگر
- ۱۲۰ - ..... ۶- در چهار وقت دیگر دعا به اجابت می رسد که عبارتند از:
- ۱۲۰ - ..... ۷- وقتیهای دیگری که دعا مستجاب می شود:
- ۱۲۱ - ..... ۸- امام صادق علیه السلام، سه وقت دیگر را از وقتیهای استجاب دعا دانسته اند که در ذیل آمده است:
- ۱۲۲ - ..... ۹- امیرالمؤمنین علیه السلام فرموده اند:
- ۱۲۲ - ..... ۱۰- هنگام رقت دل
- ۱۲۳ - ..... ۱۱- گریه
- ۱۲۵ - ..... بخش هفتم: مکان های استجاب دعا
- ۱۲۵ - ..... اشاره
- ۱۲۶ - ..... ۱- مساجد
- ۱۲۸ - ..... ۲- بقعه های امامان
- ۱۲۸ - ..... ۳- مکه مکرمه
- ۱۲۸ - ..... اشاره
- ۱۲۹ - ..... به یاد روی تو
- ۱۳۰ - ..... نظر کیمیا
- ۱۳۳ - ..... بخش هشتم: دعاهای مستجاب
- ۱۳۳ - ..... اشاره
- ۱۳۴ - ..... دعای پدر برای فرزند
- ۱۳۴ - ..... داستان
- ۱۳۵ - ..... دعای نکویی دیده
- ۱۳۵ - ..... داستان
- ۱۳۷ - ..... ستم دیده
- ۱۳۸ - ..... دعای غایب برای غایب
- ۱۳۸ - ..... سه دعای مستجاب

۱۳۸	دعای مسافر
۱۳۹	مؤمن مبتلا
۱۳۹	سایل
۱۳۹	واسطه قرار دادن محمد و خاندان پاکش
۱۴۰	بهترین دعا
۱۴۱	فهرست منابع
۱۴۳	درباره مرکز

ویژگی های دعا : آداب و شرایط دعا، اوقات و مکان های استجاب دعا و دعا های متسجاب

مشخصات کتاب

سرشناسه: رجائی الموسوی، سیدمحمدرضا

عنوان و نام پدیدآور: ویژگی های دعا : آداب و شرایط دعا، اوقات و مکان های استجاب دعا و دعا های متسجاب/ مولف محمدرضا رجایی.

مشخصات نشر: اصفهان: اقیانوس معرفت، 1386.

مشخصات ظاهری: [128] ص.

شابک: 15000 ریال: 7-2-90026-600-978

وضعیت فهرست نویسی: برونسپاری (فایا)

یادداشت: کتابنامه: ص. [127 - 128]؛ همچنین به صورت زیرنویس..

موضوع: دعا -- جنبه های قرآنی

موضوع: دعا -- داستان

موضوع: دعا -- آداب و رسوم.

رده بندی کنگره: BP266/ر25 و 1386 9

رده بندی دیویی: 297/77

شماره کتابشناسی ملی: 1104366

ص: 1

اشاره

بسم الله الرحمن الرحيم

ص: 2

* ویژگی های دعا

آداب و شرایط دعا، اوقات و مکان های

استجاب دعا و دعا های مستجاب

مؤلف:

محمّد رضا رجایی

اقیانوس معرفت

1386

ص: 3

تقدیم به یگانہ منجی بشریت

حضرت حجہ بن الحسن العسگری (عج)

ص: 4

بخش اول: آیاتی از قرآن در مورد دعا *** 11

آیاتی از قرآن در مورد دعا *** 12

تصمیم حضرت ابراهیم علیه السلام *** 17

بازسازی خانه ی کعبه *** 19

بخش دوم: خصلتها و ویژگیهای دعا *** 25

دعا گرامی ترین چیز نزد خدا *** 26

دعا برترین عبادت *** 26

دعا حربه ی مؤمن *** 26

رابطه ی دعا و بلا *** 27

دعا سلاح انبیا *** 29

دعاکننده خوشبخت است *** 30

هدف اصلی از دعا *** 33

دعا نزدیک کننده ی انسان به خدا *** 34

حکایت غلام عاشق *** 35

دعا مغز عبادت *** 40

حکایتی دیگر *** 41

باز هم روایت *** 43

دعای کمیل *** 44

سخن الکسیس کارل و شکسپیر *** 47

بخش سوّم: شرایط دعا *** 49

1- به دست آوردن مال حلال *** 50

خواهش دعا و یک روایت از امام صادق علیه السلام *** 51

باز هم روایتی دیگر *** 52

2- عمل *** 53

سلطان ملک شاه و پیرزن *** 56

3- حقّ التّاس *** 57

روایتی از امام باقر علیه السلام *** 57

4- عدم درخواست گناه *** 58

حکایت *** 59

5- ایمان و یقین *** 59

روایت در باب معجزه ی دعا *** 61

6- پافشاری در دعا *** 62

7- عدم درخواست از مردم *** 63

ناامیدی از مردم *** 63

خضوع و خشوع در دعا *** 63

مخفی نگه داشتن دعا *** 63

8- اخلاص *** 68

یک حکایت از پیامبر صلی الله علیه و آله *** 69

بخش چهارم: آداب دعا *** 71

1- دعا در خلوت *** 72

2- دعا به برادران دینی *** 72

روایت *** 73

ص: 6

3- روبه قبله نشستن *** 76

4- بالا آوردن دستها *** 76

5- اعتراف به گناهان *** 77

6- صلوات *** 78

روایت *** 79

روایت *** 80

7- ذکرِ «یا الله» و دیگر اذکار *** 81

روایت *** 81

8- نام بردن حاجت *** 82

9- آمین گفتن *** 83

10- مسح کردن *** 83

بخش پنجم: موانع اجابت دعا *** 87

1- عمل نکردن به دستورات دینی *** 88

روایت *** 89

2- سستی در نماز *** 90

3- بعضی از گناهان *** 93

روایت *** 96

بخش ششم: زمان های استجاب دعا *** 97

1- بعد از فریضه ی نماز *** 98

2- هنگام روزه *** 99

3- هنگام سحر *** 100

4- شب و روز جمعه *** 102

روایت *** 104

5- اوقات با فضیلت دیگر *** 105

6- در چهار وقت دیگر دعا به اجابت می رسد *** 106

ص: 7

7- وقتهای دیگری که دعا مستجاب می شود *** 106

8- امام صادق علیه السلام، سه وقت دیگر را از وقتهای استجابت... *** 107

9- امیرالمؤمنین علیه السلام فرموده اند *** 108

10- هنگام رقت دل *** 108

11- گریه *** 109

بخش هفتم: مکان های استجابت دعا *** 111

1- مساجد *** 112

2- بقعه های امامان *** 114

3- مکه مکرمه *** 114

به یاد روی تو *** 115

نظر کیمیا *** 116

بخش هشتم: دعاهاى مستجاب *** 119

دعاى پدر برای فرزند *** 120

داستان *** 120

دعاى نکویی دیده *** 121

داستان *** 121

ستم دیده *** 123

دعاى غایب برای غایب *** 124

سه دعاى مستجاب *** 124

دعاى مسافر *** 124

مؤمن مبتلا *** 125

سایل 125 ***

واسطه قرار دادن محمد و خاندان پاکش 125 ***

بهترین دعا 126 ***

فهرست منابع 127 ***

ص: 8

خداوند بزرگ را شاکرم که به این حقیر منت نهاد تا بتوانم گامی در جهت ترویج و نشر حقایق اسلام بردارم.

سالهای سال بوده است که هرگاه به کتابفروشی ها می رفته ام کتابی مشروح در باب دعا نمی یافتم تا اینکه تصمیم گرفتم کتابی در مورد خصوصیات، شرائط، آداب و ... دعا بنگارم. کتاب حاضر حاصل تحقیق یکساله ای است که در باب ویژگیهای دعا به رشته تحریر درآمده است.

کتابی نیز در مورد راههای رسیدن به موفقیت و خوشبختی نگاشته ام که اکنون زیر چاپ است. امیدوارم برای خوانندگان عزیز مفید واقع شود.

والسلام

محمدرضا رجائی

1386

ص: 9

بخش اول: آیاتی از قرآن در مورد دعا

اشاره

ص: 11

در قرآن کریم آیاتی در مورد دعا و خواندن آن وجود دارد، که به ذکر چند مورد از آن اکتفا می کنیم:

«أَدْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ، إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ» (1).

"مرا بخوانید تا شما را اجابت کنم، در حقیقت کسانی که از پرستش من کبر می ورزند دیری نباید که با خواری به دوزخ درآیند."

از حضرت صادق علیه السلام روایت است که به میسر فرمودند:

"یا میسر! ادع و لا تقل ان الامر قد فزع منه ان عند الله (عز و جل) منزله لا تنال الا بمسأله، ولو ان عبدا سر فاه و لم يسأل لم يعط شيئا فاسئل تعط.".

یا میسر! انّه لیس من باب یفزع الا یوشک ان یفتح لصاحبه."

ص: 12

"ای میسر! دعا کن و مگو که از کار فراغت حاصل شده؛ یعنی خداوند هرچه مقدر بوده انجام داده و از آن فارغ شده و دعا فایده ندارد. بدرستی که نزد خدای (عز و جل) منزلت و مرتبتی است که نیل به آن مرتبت، حاصل نشود مگر به درخواست و خواهش. و اگر بنده ای دهانش را ببندد و درخواست نکند، چیزی به او داده نشود؛ پس سؤال کن تا عطا کرده شوی.

ای میسر! محققا مطلب این است که، دری نیست که کوییده شود جز این که رو به صاحبش باز شود." (1)

در سوره ی بقره، آیه 186 می فرماید:

«وَ إِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ، أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ».

"ای پیامبر! هرگاه بندگان من درباره ی من از تو سؤال کنند [بگو] من نزدیکم. وقتی که دعاکننده ای مرا بخواند، دعایش را اجابت می کنم پس آن ها باید فرمان مرا گردن نهند و به من ایمان بیاورند، باشد که راه یابند."

ص: 13

1- - اطیب البیان، ذیل تفسیر آیه ی 60 / سوره ی غافر.

در تفسیر نمونه در مورد شأن نزول آیه ی شریفه ی بالا چنین آمده است:

"کسی از پیامبر صلی الله علیه و آله پرسید: آیا خدای ما نزدیک است تا آهسته با او مناجات کنیم و یا دور است تا با صدای بلند او را بخوانیم؟

در این موقع آیه بالا نازل گردید.

و نیز نقل می کنند که گروهی از پیامبر صلی الله علیه و آله پرسیدند: خدا را چگونه بخوانیم؟ آیه ی مذکور نازل شد. (1)

اما نکته ی قابل توجه این است که نزدیکی خداوند به بنده قرب مکانی نیست؛ زیرا خداوند متعال بزرگتر از این است که چنین تصوّر شود. نزدیکی خداوند به بنده قرب احاطی است و خداوند به همه چیز احاطه دارد.

در تفسیر «اطیب البیان»، در ذیل این آیه ی شریفه به نقل از «کافی»، و به روایت از سُدیر روایت کرده است که گفت، به حضرت باقر علیه السلام عرض کردم:

"أَيُّ الْعِبَادَةِ أَفْضَلُ؟"

فقال: ما مِنْ شَيْءٍ أَفْضَلَ عِنْدَ اللَّهِ (عز و جل) مِنْ أَنْ يُسْأَلَ وَيُطْلَبَ مِمَّا عِنْدَهُ وَ مَا أَحَدٌ أَبْغَضَ إِلَى اللَّهِ (عز و جل) مِمَّنْ يَسْتَكْبِرُ عَنِ عِبَادَتِهِ وَ لَا يَسْأَلُ مَا عِنْدَهُ."

عرض کرد: کدام عبادت بهتر است؟

ص: 14

1- - تفسیر نمونه، ذیل آیه ی 186 / سوره ی بقره.

فرمود: هیچ چیز نزد خدا بهتر از این نیست که درخواست و خواهش شود از آنچه که نزد خدا است و هیچ کس مغبوض تر از این نیست که از عبادت خدا و دعا کبر ورزد و از آن چه نزد خداست درخواست نکند.

«دَعُوا اللَّهَ - مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ»

"طوفانی در دریا، طوفانی در دل"

مسلمانان، مکه را فتح کردند و پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، همه ی مردم این شهر، به جز چند نفر را، مورد بخشش قرار داد. عکرمه یکی از آن چند نفر بود؛ زیرا دین خدا و پیامبر را مسخره کرده و مسلمانان را بسیار آزار داده بود. پس از فتح مکه، از این شهر فرار کرده و راه کوه و بیابان را در پیش گرفت. او از ترس جانش شب ها راه می رفت و روزها پنهان می شد و همواره در فکر این بود که، چگونه می تواند از دست مسلمانان جان سالم به در برد.

روزی به کنار دریا رسید و سوار بر کشتی شد و با خود گفت: بالاخره نجات پیدا کردم. چون کشتی به وسط دریا رسید شب شده بود و تاریکی همه جا را فرا گرفته بود.

ابر و باد و دریا به هم پیچیدند، ستارگان ناپدید شدند و رعد و برقی ترسناک درگرفت. کشتی در دل موج ها از این سو به آن سو می رفت. مسافران از ترس فریاد می زدند و کمک می طلبیدند. سرانجام یکی از آنان گفت: "ای مردم! بیایید تا در این دل شب بت ها

را رها کنیم و دست به دامانِ لطفِ «خدا» بزنیم؛ که از آن خدایانِ ساختگی و بت‌ها کاری ساخته نیست.

هم‌زمان با طوفان دریا، در قلبِ عکرمه نیز آشوب و طوفانی به پا شد. او هم از گذشته‌ی خویش نادم و پشیمان گشت سپس در این حال گفت:

خدایا! من با تو عهد و پیمان می‌بندم که اگر مرا از این طوفان نجات دهی، به سراغِ محمد بروم و به آیین او ایمان آورم؛ چرا که او بسیار مهربان و کریم است.

سرانجام آن شب، خدا به سرنشینان کشتی رحم کرد و عکرمه نیز نجات یافت. او خدمت پیامبر اسلام آمد و اظهار پشیمانی کرد و مسلمان شد. پیامبر نیز با مهربانی وی را پذیرفت و از گناهانش درگذشت. در این هنگام این آیه نازل شد:

«وَ إِذَا عَشِيَهُمْ مَوْجٌ كَالظُّلَلِ دَعُوا اللَّهَ - مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ». (1)

"و چون موجی کوه آسا آنان را فراگیرد، خدا را بخوانند و اعتقاد خود را برای او خالص گردانند."

بعد از این رخداد، عکرمه در صف لشکریان اسلام قرار گرفت و در یکی از جنگ‌ها به شهادت رسید. (2)

ص: 16

1- - سوره لقمان / آیه ی 32.

2- - قرآن اول راهنمایی تحصیلی، جمعی از نویسندگان.

حضرت ابراهیم به اذن خداوند تصمیم گرفت تا مرکزی برای توحید و یکتاپرستی بنا کند و خداپرستان را در آن جا گرد آورد و پیام توحید و یکتاپرستی را از آن جا به گوش جهانیان برساند و خدا خانه ی کعبه را برای این هدف برگزید و به ابراهیم نشان داد.

کعبه در زمان های قدیم به دست پیامبران بنا شده بود و گاه بیگانه برای عبادت به آن جا می رفتند.

حضرت ابراهیم تصمیم گرفت تا آن خانه را تجدید بنا کند؛ برای این کار - به دستور خدای بزرگ - به اتفاق همسرش هاجر و فرزندش اسماعیل برای زیارت خانه ی کعبه رهسپار مکه شد. پس از انجام مراسم حج، مأموریت خویش از سوی خدا را برای همسر و فرزندش شرح داد. و آنان را در آن مکان، تنها نهاد تا از زائرین خانه ی کعبه پذیرایی کنند؛ پس و با آنان وداع کرد و به سوی بیت المقدس رهسپار شد.

هنگامی که از همسرش هاجر و اسماعیل دور می شد، ایستاد و نگاهی به آنان نموده و دستهایش را به سوی آسمان بلند کرد و گفت:

«رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقِيمُوا الصَّلَاةَ، فَاجْعَلْ أَفْتِدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوِي

إِلَيْهِمْ وَأَرْزُقْهُمْ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ» (1).

پروردگارا! خانواده ام را در این وادی بی زراعت در جوار خانه ی محترمت سکونت داده ام.

ای پروردگار ما! برای این که نماز را برپا دارند پس دل های مردم را به سویشان متوجه کن و از محصولات زمین روزیشان کن؛ باشد که تو را شکر کنند.

«وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا الْبَلَدَ آمِنًا وَاجْنُبْنِي وَبَنِيَّ أَنْ نَعْبُدَ الْأَصْنَامَ» (2).

و یاد آر آنگاهی را که ابراهیم عرض کرد: پروردگارا! این شهر (مکه) را مکان امن و امان قرار ده و من و فرزندانم را از پرستش بتان دور دار.

«رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَاءِ» (3).

پروردگارا! من و فرزندانم را برپادارنده ی نماز قرار بده و دعای مرا بپذیر.

ص: 18

1- - سوره ی ابراهیم، آیه ی 37.

2- - سوره ی ابراهیم/ آیه ی 35.

3- - سوره ی ابراهیم/ آیه ی 40.

حضرت ابراهیم علیه السلام هر چند وقت یکبار به قصد زیارت خانه ی کعبه به دیدار خانواده اش به مکه می آمد. در یکی از سفرها به امر خدا تصمیم گرفت تا کعبه را بازسازی نماید. او برای این کار موضوع را با فرزندش اسماعیل در میان گذاشت و او نیز به پدر قول مساعدت داد.

بالاخره، لحظه ی موعود فرارسید و کار را شروع کردند. اسماعیل سنگ و گل می داد و ابراهیم، دیوار کعبه را بالا می برد و مردمان دیگر هم مصالح ساختمانی می آوردند تا هنگامی که ساختمان کعبه به اتمام رسید.

حضرت ابراهیم علیه السلام دست ها را به سوی آسمان بلند و عرض کرد: این عمل را از ما بپذیر که تو شنوا و دانایی

«وَ إِذَا يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ» (1)

و چون ابراهیم و اسماعیل پایه های خانه ی کعبه را بالا می بردند، (می گفتند) این عمل را از ما بپذیر که تو شنوای دانایی.

همه پیامبران خدا و ائمه ی معصومین از طریق دعا از حضرت احدیت استمداد و کمک می طلبیدند با او گفتگو می کردند و حوائج

ص: 19

خویشتن را از او درخواست می نمودند.

آن پیامبران بزرگ که اسوه، الگو و راهنمای مردم هستند دستِ نیاز به درگاه خداوند بزرگ دراز می کردند و او را می خواندند.

حضرت موسی در اجراء فرامین الهی و اداء رسالت خویش شرح صدر و سهولت کار از خداوند متعال می خواهد و می فرماید:

«قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي وَاحْلُ-لْ عُقْدَةَ مِنْ لِسَانِي يَفْقَهُوا قَوْلِي». (1)

"پروردگارا! به من فراخی سینه (شرح صدر) عنایت فرما و کارم را برایم آسان گردان، و گره از زبانم بگشای تا سخنم را بفهمند."

حضرت زکریا علیه السلام از از درگاه خداوند بزرگ طلب فرزند می کند و می گوید:

«قَالَ رَبِّ إِنِّي وَهَنَ الْعَظْمُ مِنِّي وَاسْتَعَلَ الرَّأْسُ شَيْبًا وَلَمْ أَكُنْ بِدُعَائِكَ رَبِّ شَقِيًّا وَإِنِّي خِفْتُ الْمَوَالِيَ مِنْ وَرَائِي وَكَانَتِ امْرَأَتِي عَاقِرًا فَهَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا». (2)

(حضرت زکریا) عرض کرد که پروردگارا! استخوان من سست گشته و [موی] سرم از پیری سپید گشته و، ای پروردگارا من! هرگز در دعای تو ناامید نبوده ام و من پس از خویشتن از بستگانم

ص: 20

1- - سوره ی طه / آیات 28 - 25.

2- - سوره ی مریم / آیات 4 و 5.

بیمناکم و زنم نازا است پس، از جانب خودت ولی [و جانشینی] به من ببخش.

اصحاب کهف، تعالی و رشد را از او می خواهند:

«فَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً وَ هَيَّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا» (1).

پروردگار ما! از جانب خود به ما رحمتی ببخش و کار ما را برای ما به سامان برسان.

حضرت یعقوب علیه السلام غم و اندوهش را به خدا می گوید و با او این طور درددل می کند:

«قَالَ إِنَّمَا أَشْكُوا بَثِّي وَ حُزْنِي إِلَى اللَّهِ وَ أَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ» (2).

یعقوب (به فرزندان) گفت: «من شکایت اندوه خود را پیش خدا می برم و از [عنایت] خدا چیزی می دانم

که شما نمی دانید.

حضرت ابراهیم یکتاپرست پس از راز و نیاز با خدای خویش و دوختن چشم امید به آمرزش گناهان، همنشینی با صالحان را از او

درخواست می کند:

«رَبِّ هَبْ لِي حُكْمًا وَ الْيَقِيْنِ بِالصَّالِحِيْنَ» (3).

ص: 21

1-- سوره ی کهف / آیه ی 10.

2-- سوره ی یوسف / آیه ی 86.

3-- سوره ی شعراء / آیه 83.

"بارالها! مرا دانش عطا کن و به صالحان ملحق فرمای.".

و حضرت نوح علیه السلام چنین برای افراد باایمان بخشش و آموزش می خواهد:

«رَبِّ اغْفِرْ لِي وَ لِوَالِدَيَّ وَ لِمَنْ دَخَلَ بَيْتِي مُؤْمِنًا وَ لِلْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُؤْمِنَاتِ وَ لَا تَرِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا تَبَارًا» (1).

"پروردگارا! بر من و پدر و مادرم و هر مؤمنی که در خانه ام بر من داخل شود و بر همه ی مردان و زنان با ایمان ببخش و پیامرز و ستمکاران را جز بر هلاک و عذابشان میفرزای."

پیامبر اسلام حضرت محمد بن عبدالله از خداوند بزرگ هدایت می خواهد:

«إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ، صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَ لَا الضَّالِّينَ» (2).

"ما را به راه راست هدایت فرما. راه کسانی که به ایشان انعام فرمودی نه راه کسانی که به ایشان غضب فرمودی و نه راه گمراهان."

و ائمه ی اطهار علیهم السلام نیز همگی با خدای خویش مناجات کرده اند، در خلوت و تنهایی، در محراب عبادت، در صحنه جنگ

ص: 22

1- - سوره ی نوح / آیه ی 28.

2- - سوره ی حمد.

و... همیشه با خدا سخن گفته اند و او را خوانده اند و درخواست کمک کرده اند و آنی از یاد خدا غافل نبوده اند. مانند دعاهاى همه ی روزهاى حضرت فاطمه علیهاالسلام، دعای حضرت خضر علیه السلام که علی ابن

ابى طالب علیه السلام به کمیل بن زیاد تعلیم داده است و دعای عرفه که حضرت امام حسین علیه السلام در روز عرفه می خوانده اند و امام سجاد علیه السلام نیز راز و نیازهایی در محراب عبادت خود با پروردگار خویش کرده اند که آن دعاها یک دوره از معارف اسلامی است و آن را «صحیفه ی سجادیّه» نام نهاده اند.

ص: 23

بخش دوم: خصلتها و ویژگیهای دعا

اشاره

ص: 25

دعا خصلت های فراوانی دارد، که ائمه ی معصومین علیهم السلام در احادیث و روایات بسیاری از آن ها سخن گفته، تا آن جایی که دعا را ستون دین، کلید نجات و گنجینه ی رستگاری بیان کرده اند. طلب و درخواست از خداوند بسیار ارزشمند است. و باید انسان به آن اهتمام ورزد تا به حوائج دنیوی و اخروی خویش برسد.

از حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله نقل شده است که فرمود:

«هیچ چیز نزد خدا گرامی تر و ارجمندتر از دعا نیست. (1)»

پیامبر گرامی اسلام در حدیث دیگری می فرمایند:

"أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ الدُّعَاءُ."

"دعا برترین عبادت است."

آن حضرت در جایی دیگر می فرمایند:

"دعا حربه ی مؤمن است برای دفع دشمنان و عمود دین است که به آن، دین مؤمن برپا می گردد و نور آسمان ها و زمین است." (2)

ص: 26

1- - نصایح، ص 35، ردیف 663.

2- - بحارالانوار، ج 93، ص 223.

فردی که می خواهد از خودش دفاع کند به سلاح نیاز دارد و سلاح مؤمن دعا است؛ زیرا دعا بلاها را از انسان دور می کند؛ آدمی را از خطرات رهایی می بخشد، مشکلات و گرفتاری های انسان را دفع و حوایج دنیا و آخرت در خواست کننده را کفایت می نماید.

حضرت محمد صلی الله علیه و آله می فرمایند:

"دعا که کم شد بلا نازل می شود."

در ناسخ التواریخ از حضرت امام سجاد علیه السلام نقل کرده اند که فرمود:

"دعا و بلا تا روز بازپسین با هم می باشند و دعا، بلا را رد و دفع می کند و اگر چه بلاء ابرام و پافشاری کند."

و آن امام بزرگوار در جایی دیگر می فرمایند:

"دعا و استعانت در پیشگاه حضرت احدیت دفع می نماید بلائی را که نازل شده باشد و یا هنوز فرود نیامده باشد؛ یعنی بخواهد فرود آید."

همچنین می فرماید:

"قبل از نزول بلا، لب به دعا بکشاید؛ زیرا دعا بعد از وصول بلا، سود و فایده ای ندارد."

امام صادق علیه السلام می فرمایند:

"دعا همان عبادتی است که خداوند درباره اش فرموده: همانا کسانی که از عبادت و پرستش من

تکبر کنند، به زودی با ذلت و خواری وارد جهنم خواهند گشت.

پس فرمود: "دعا کن [و] خدا را بخوان، مگر کارها بر حسب تقدیر الهی انجام خواهد شد."

آن حضرت در جایی دیگر در مورد دعا چنین می فرمایند:

"دعا از نیزه کارگتر است و دعا بر می گرداند قضا را هرچند از آسمان نازل شده و محکم شده باشد و دعا کلید همه ی رحمت ها است."

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:

«هوشیاری و دوراندیشی، (انسان را) از سرنوشت نمی رهااند. آنچه سرنوشت را دگرگون می کند، دعا است، پس، پیش از آن که بلا بر شما نازل شود در دعا پیش دستی کنید که خداوند با دعا بلای نازل شده و نازل نشده را دور می کند.»

امیرالمؤمنین علی علیه السلام می فرمایند:

«دعا سپر مؤمنین است و هر چه بیشتر دری را بکویید بالاخره کسی آن را به روی شما باز خواهد کرد.»

حضرت امام موسی کاظم علیه السلام می فرمایند:

«بر شما باد به دعا کردن؛ همانا دعا و خواندن خدای تعالی بلا را می گرداند.»

بنابراین دعا را که سلاحی کارگر و عالی است، بر زمین نگذارید و به وسیله ی این سلاح، قضا و بلاها را از خویش دور نموده، و از این رحمت الهی استفاده نمایید، و بدانید که دعا سلاحی بزرگ است؛ که آدمی به وسیله ی آن سرنوشت خویش را تضمین می نماید.

امام رضا علیه السلام به اصحاب خود فرمود:

«بر شما باد به «سلاح انبیاء».

گفتند: «سلاح انبیاء چیست؟».

فرمود: «دعا».

دعا سلاح همگانی است؛ همه ی پیامبران و ائمه ی اطهار از آن استفاده کرده اند و همه ی مسلمین و مؤمنین نیز باید از آن استفاده کنند. در قرآن بر پیامبر خطاب می شود که بگو و از پروردگار بخواه تا بر علمت افزایش دهد، و امام علی علیه السلام از خدا قرب الهی می خواهد و عرضه می دارد: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَتَقَرَّبُ إِلَيْكَ بِذِكْرِكَ» (1) سلاح امام سجّاد علیه السلام نیز گریه و دعا است و چنانکه در صحیفه مشاهده می کنیم به واسطه ی دعا و راز و نیاز با خدا با دشمنان دین مبارزه می کند.

اولیاء خدا هیچ چیزی را به اندازه ی دعا خوش نداشتند و لذا همه ی خواهش ها و آرزوهای دل خود را با محبوب واقعی در میان می گذاشتند و بیش از آن اندازه که به مطلوب های خود اهمّیت بدهند، به خود طلب و راز و نیاز اهمّیت می دادند. هیچ گونه

ص: 29

احساس خستگی و ملالت نمی کردند و به تعبیر امیرالمؤمنین خطاب به کمیل نخعی:

"هَجَمَ بِهِمُ الْعِلْمُ عَلَى حَقِيقَةِ الْبَصِيرَةِ وَبَاشِدَ رُوحَ الْيَقِينِ، وَاسْتَلَانُوا مَا اسْتَوْعَرَهُ الْمُتْرَفُونَ وَانْسُوا بِمَا اسْتَوْحَشَ مِنْهُ الْجَاهِلُونَ وَصَحِبُوا الدُّنْيَا بِأَبْدَانٍ أَرْوَاحُهَا مُعَلَّقَةٌ بِالْمَحَلِّ الْأَعْلَى." (1)

"ناگهان علم و آگاهی در کمال حقیقت بصیرت و بینش، به آن ها و قلبشان فرود آمد و لذت یقین را درک کردند و با حقیقت آن تماس گرفتند و با آنچه دنیاداران از آن در هراسند و آن را ناخوش و دشوار می دارند، اینان خوشند و آن را نرم و دلپسند شمردند و به آنچه نادانان از آن گریزانند مأنوس شدند و با اهل دنیا با بدن هایی که روح آن بدن ها متعلق به محل اعلی و عالم ربوبی است معاشرت کردند." (2)

یکی دیگر از ویژگی های دعا این است که انسان دعاکننده خوشبخت و سعادت مند است؛ زیرا دعا خوشبختی و سعادت می آورد.

ص: 30

1- - نهج البلاغه فیض الاسلام، حکمت 139، ص 1158.

2- - بیست گفتار، ص 343.

رسول اکرم صلی الله علیه و آله در این باره می فرمایند:

"کسی که به دعا توفیق یابد بدبختی ندارد. وقتی خدا توفیق خود را برای دعا فراهم نمود علامت آن است که درهای رحمت را بر روی او گشوده است."

روایت

عبداللّه بن مغیره گوید:

عبد صالح، امام موسی بن جعفر علیهما السلام زنی را در "منا" دید که می گریست و کودکش گرد او می گریستند؛ چرا که ماده گاوّه شان مرده بود.

امام نزدیک رفت و فرمود: ای کنیز خدا چه می کنی؟

زن گفت: ای بنده ی خدا! کودکان یتیمی دارم و ماده گاوی داشتیم که گذران زندگی من و کودکانم از آن بود که مُرد و از دست رفت و اکنون بی چاره مانده ایم .

فرمودند: کنیزک خدا می خواهی آن را برایت زنده کنم؟

به زن الهام شد که بگوید، آری. امام علیه السلام به کناری رفت و دو رکعت نماز گذارد، و پس از آن دست هایش را بالا آورد و دست راستش را گرداند و لب هایش را (به نجوایی) جنباند. آن گاه برخاست و کنار گاو رفت و سیخکی یا نوک پای بی گاو زد و گاو برخاست و سرپا ایستاد. زن که مردنِ گاو را دیده بود، فریاد برآورد و گفت: به پروردگار کعبه سوگند، که او عیسی بن مریم است.

مردم در آن مکان گرد آمدند، و امام علیه السلام راه خود را پیش گرفت و رفت. (1)

کتاب های مختلفی در مورد عوامل خوشبختی و سعادت نوشته شده است و نویسندگان متعدد، عوامل گوناگونی را موجب سعادت و نیکبختی دانسته اند.

اما یکی از عوامل سعادت و خوشبختی، راز و نیاز و درخواست از خداوند است؛ زیرا به وسیله ی دعا و قرب الهی موجبات سربلندی خویش را فراهم می نمائیم.

در مورد این موضوع در کتاب «می خواهم خوشبخت باشم» چنین بیان شده است:

"یکی از وسایل ارتباط و انس بندگان با "خدا"، مسأله ی دعا و نیایش است. در واقع دعا، قوی ترین و بزرگ ترین عامل قرب بنده به خداوند می باشد، و نیز یک برنامه ی عمومی برای همه ی کسانی است که می خواهند با خداوند متعال رابطه داشته باشند. از این راه، نهایت پیوستگی، قرب، ارتباط و محبت انسان با معبودش مجسم می شود. انسان برای تقویت اراده و برطرف کردن ناراحتی ها به تکیه گاهی قوی و مطمئن احتیاج دارد و آن، دعا و راز و نیاز با پروردگار جهانیان است. دعا "چراغ امید" را در انسان روشن می سازد. دعا یک نوع خودآگاهی و بیداری دل و اندیشه و پیوند

ص: 32

باطنی به مبدأ همه ی نیکی ها و خوبی ها است. باید از این عامل سازنده و تجلی بخش، بالاترین و بیشترین بهره برداری را نمود. و با تمام ابعاد و زوایا، آثار ارزنده و فلسفه ی دعا را شناخت. (1)

امام صادق علیه السلام می فرمایند:

"بر شما باد به دعا کردن؛ چه، این که هیچ وسیله ای مانند دعا، شما را به مقاماتِ قرب معنوی نزدیک نمی کند."

... "منظور نهایی بسیاری از تلاش های اسلامی، رسیدن به مقام قرب الی الله است. نزدیک شدن به خدا، بدان مفهوم که از سیر الی الناس به سیر الی الله برسد موقعیت خاکی خود را بالا ببرد. آن قدر فلز هستی خویشتن را با عیار حق درآمیزد تا با ارزش، و خدایی شود. دعا این حالت را نیز در انسان ایجاد می کند و او را مشتاق قرب الی الله می نماید. در آن مسیرش قرار می دهد و قرب را بدو می نماید. خدائیش می کند و خداییش. آن وقت است که در همه جا و در همه چیز خدا را مشاهده می کند، به هدف غایی دیگر رسیده است." (2)

بنابراین، هدف اصلی عابدان و بندگان خدا رسیدن به مقامِ قربِ الهی و نزدیک شدن به او است. بنده ی خدا با عبادت و راز و نیاز از مردم فاصله می گیرد، و با خدا انس می گیرد، تا جایی که نماز و راز و

ص: 33

1- - می خواهم خوشبخت باشم.

2- - راز و نیاز علی با خدا، مقدمه، ص 17.

نیاز، عمل و کردار، سخن و بیان، خواب و بیداری و فکر و ذکرش مختص خدایِ عالمیان است. در حالی که در بین مردم است، از مردم جدا است و دل او با خدا انس دارد.

یکی از چیزهایی که انسان را به حق تعالی نزدیک می نماید، دعا است. راز و نیاز با معبود به انسان جهت می دهد. و یکی از عوامل اصلی حرکت به سوی قرب الهی است و نیز نیروی محرکه ی او در جهت نزدیکی به او را افزایش می دهد و او را خدایی می کند.

آن ها که طلبکار خدایید خدایید

بیرون ز شما نیست، شماست، شماست، شماست

چیزی که نکردید گم، از بهر چه جوید

واندر طلب گم نشده بهر چرایید؟

اسمید و حروفید و کلامید و کتابید

جبریل امینید و رسولان سمائید

که مظهر لاهوت و گهی مخبر ناسوت

گاهی شده درروی و گهی عین صفایید

در خانه نشینید و نگردید به هر سوی

زیرا که شما خانه و هم خانه خدایید

خواهید که بینید رخ اندر رخ معشوق

زنگار ز آینه به صیقل بزدااید

تا دامتتان پُر دُر و پر زر کند آن شاه

ای بی خبران از کرم شاه، بیایید(1)

حکایت غلام عاشق که چون شاهنشاه را می دید بی هوش می شد:

شه ز تابش، مسندش افلاک بود

این ز سوزش، متکایش خاک بود

آنچه در شه دید، عزّ و افتخار

آنچه در خود دید، ذلّ و انکسار

او همه فرمانروایی و جلال

این همه ناداری و وزر و وبال

او به پیش خوب و بد، شاه و عزیز

این نباشد جز سیه رویش چیز

در تفکّر خویش را لاشیء دید

پای را از خودپسندی واکشید

علقه شه مانند در اعضااش و بس

شاه را می دید و دیگر هیچ کس

انفعالش خوف آورد و خضوع

گم گمک ته کرد زانوی خشوع

همچو پروانه سراپا برفروخت

دیده و دل را به نور شمع سوخت

سست اعصاب و قوا از کار شد
هجو و محو چهره ی دلدار شد
در شعاع نور شه، خاموش شد
در خضوع خویشتن مدهوش شد
چون که فانی گشت در دیدار شه
آب در گل رفت و در کلّ یافت راه
هوش و گوش و عقل و افکارش برفت
اندر آن اغماء سر و کارش برفت
شاه واقف گشت از کار غلام
شد به بالینش به عزّ و احتشام
آن سیه رو را سر زانو گرفت
روی دلبر زینت از ابرو گرفت
دلنوازی کرد و بنده پرورید
لحظه ای اندر کنارش آرמיד
در میان آن تفقدهای شاه
دفتر شه یافت آن خط سیاه
دفترش را برگرفت آن شهریار
خود شعاع افکند اندر سبزه زار
آنچه دراو بد مرام و یادداشت
شه در انجامش خطوطی برنگاشت

کل مسئولش قرین شد با جواب

فیض شه او را افزون شد از حساب

شاه رفت و آن غلام آمد به هوش

باز دیگ مهر او می کرد جوش

سایه سان می گشت گرد آفتاب

ذره آسا دائما در التهاب

تا زمان دیگری وقت سلام

بد بر این منوال حال آن غلام

دوردستان زین عمل واقف شدند

قصه آن عبد را عارف شدند

آن سیه صورت به شه منظور شد

مهر عبد و لطف شه، مشهور شد

بهر انجام مقاصد سوی او

هچو حجاج و حجر شد کوی او

دفتر او حاصل حاجات شد

مسکن او کعبه طاعات شد

خلق حاجتهای خود در دفترش

ثبت می کردند و گفتندی برش

شد فنای او بقای مردمان

او بقا می جست و دیگرها امان

چون حضور شاه دیگر بار رفت

دیده و عقل و دلش از کار رفت

آنچه بُد در دفترش از نیک و زشت

شه جواب جمله را در می نوشت

خلق را مرعوب شد از این خضوع

شاه را مطلوب شد از این خشوع

مهر موری را سلیمان جامه داد

بنده ای را سروری امّامه داد

از شکستی این مقام احراز کرد

باب رحمت بر رعیت باز کرد

این مثلها را حقیقت داژ بین

پورِ عمران را در این انوار بین (1)

اگر شرایط و آداب دعا مراعات شود و انسان از صمیم قلب راز و نیاز کند و با زبان دعا کند، و قلبا از او بخواهد، از مردم قطع امید کرده باشد و با قرب الهی پیوند داشته باشد و روح او خدایی شده باشد، در آن هنگام در روحانیت و معنویت غرق می شود و در آن لحظات راز و نیاز از مادیات جدا شده و فردی معنوی می گردد. عقل و هوش او از توجه به مادیات منصرف شده و فهم و درک او غرق در معنویات می گردد.

ص: 38

1- - راز و نیاز با خدا، ص 45.

مهاتما گاندی گفته است:

«اگر دعا و عبادت نبود مدت ها پیش من دیوانه شده بودم».

روایت

پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله بعد از نماز صبح در مسجد از احوال مردم سؤال می کردند، که جوانی را دیدند رنگ از رخسارش پریده و چشم هایش فرورفته و چرت می زند. گویی شب را به عبادت و نماز سپری کرده است.

پیامبر او را صدا زدند و فرمودند:

چگونه شب را به صبح رسانده ای؟

گفت: یا رسول الله! در حال یقین و ایمان به خدای یکتا به سر برده ام.

هر چیزی علامتی دارد، نشانه ی یقین و ایمان تو چیست؟

یا رسول الله! اهل بهشت را می بینم که از نعمت های بهشتی برخوردارند، و اهل دوزخ را می بینم که در عذاب و استغاثه اند.

پیامبر رو به اصحاب کرد و فرمود: خدا به وسیله ی ایمان قلب این جوان را نورانی کرده است؛ سپس به جوان نگاه کرد و فرمود: مراقب باش که بصیرت را از کف ندهی.

جوان گفت: یا رسول الله! آرزوی شهادت دارم، دعا کنید که در راه خدا شهید شوم. پیامبر خدا برایش آرزوی شهادت کرد.

جوان پس از مدّت کوتاهی به میدان جنگ رفت و همچون شیر بر

دشمن خروشید و در راه خدا شمشیر زد تا به شهادت رسید.

بنابراین راز و نیاز با خدا انسان را به چنین مراتب والایی می‌رساند. به حدّی که آن جوان از شب تا به صبح با خدا راز و نیاز می‌کند و چنان در معنویات غرق می‌شود که صبح از پیامبر خواهش می‌کند که برایش دعا کنند تا به شهادت برسد و بالاخره در یکی از جنگ‌ها به شهادت می‌رسد.

بلی! راز و نیاز و خواهش از خداوند متعال، انسان را به چنین مراتب والای معنوی می‌رساند.

در کتاب وسایل الشّیعه از قول پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله روایت شده است که می‌فرمایند:

"دعا مغز و روح عبادت‌ها است. هیچ دعایی بی اثر نمی‌ماند و لا اقل کفّاره ی بعضی از گناهان واقع می‌شود."

حضرت محمّد صلی الله علیه و آله در جایی دیگر می‌فرمایند:

"دعا مغز عبادت است و هر کس دعا کند هلاک نشود."

اهمّیت دعا و درخواست از خداوند بزرگ بسیار در خور توجّه است؛ زیرا پیامبر گرامی دعا و درخواست از خداوند را برترین عبادت پس از قرائت قرآن دانسته‌اند.

حضرت رسول صلی الله علیه و آله می‌فرمایند:

"برترین عبادت امت من پس از قرائت قرآن، دعا است."

ص: 40

آن گاه این آیه را خواند:

«أَدْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ» (1)

مرا بخوانید تا دعایتان را اجابت کنم، همانا کسانی که از پرستش من کبر می ورزند دیر نپاید که با خواری به دوزخ درآیند.

نمی بینی که دعا همان پرستش است.

امام صادق علیه السلام نیز فضیلت دعا را در ردیف نماز مستحبی آورده اند:

"از امام صادق علیه السلام پرسیدند: عمل کدام یک از این دو مرد با فضیلت تر است، مردی که تا صبح نماز می خواند و یا مردی که تا صبح دعا می کند و خدای خویش را می طلبد؟

امام صادق علیه السلام فرمودند: "دعا، افضل است."

حکایت

اعمش گوید: به حج بیرون شدم، در بیابان مرد نابینای عربی را دیدم که می گفت:

بار خدایا! تو را می خوانم به آن گنبدی که فضایی گسترده و

ص: 41

ساقه های بلند و شاخه هایی آویزان و میوه ای شیرین و بالایی گرد هم، و برگهایی فراگیر و رستنگاهی پاک دارد.

گریه گلویم را گرفت، و نزد او رفتم و گفتم: ای اعرابی! نیکو دعا کردی، بگو آن گنبد که فضایی گسترده دارد کدام است؟

گفت: محمد صلی الله علیه و آله.

مقصود تو از ساقه های بلند کیست؟

مقصود فاطمه علیها السلام است.

و آن که شاخه هایش آویزان است؟

علی، وصی رسول خدا است.

و میوه اش شیرین است.

حسن و حسین علیهما السلام است.

و بالایش گرد هم و بسامان است؟

خداوند نسل و فرزندان فاطمه علیها السلام را بر آتش حرام کرده است.

و برگش فراگیر است؟

(برکت) امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب علیه السلام.

(چنین است).

اعمش گوید: دو دینار به او دادم و به راه خود رفتم و حج گزاردم و باز گشتم. وقتی به آن بیابان رسیدم او را با چشمانی گشوده و بینا یافتم، چنان که گویی هیچ گاه نابینا نبوده است.

گفتم: اعرابی! بر تو چه گذشت؟

گفت: من پیوسته آن دعا را می خواندم تا آواز دهنده ای چنین

آوازم داد:

اگر در دوستی پیامبر و اهل بیت پیامبر هستی دست روی چشمت بگذار.

من دست روی چشمانم گذاردم، خداوند بینایم را به من بازگرداند. به راست و چپ خود نگریستم کسی را ندیدم، فریاد برآوردم: ای آوازدهنده تو را به خدا سوگند، بگو تو کیستی؟

و شنیدم که او می گفت:

من خضرم، علی بن ابی طالب را دوست دارم. دوستی او خیر دنیا و آخرت است. (1)

روایت

از امام باقر علیه السلام روایت است که فرمود: مادرم پای دیواری نشسته بود که دیوار شکاف برداشت و ما صدایی از آن شنیدیم. مادرم با دست اشاره ای کرد که به حق مصطفی سوگند، خداوند به تو اجازه ی سقوط نداده است. و دیوار معلق ماند تا مادرم گذشت و پدرم صد دینار برای او صدقه داد.

(امام صادق علیه السلام روزی از او یاد کرد و فرمود: او زنی صدیقه بود و در خاندان امام حسن علیه السلام چنین زنی نظیر نداشت.) (2)

گذشته از این ها، دعا از نظر روحی بر روح انسان اثر مثبت

ص: 43

1- - الدعوات، ص 178.

2- - همان، ص 62.

می گذارد، چنانچه الکسیس کارل می گوید:

"نیایش در همین حال که آرامش را پدید آورده است، به طور کامل و صحیحی در فعالیتهای مغزی انسان یک نوع شکفتگی و انبساط باطنی و گاه قهرمانی و دلآوری را تحریک می کند. نیایش خصایل خویش را با علامات بسیار مشخص و منحصر به فردی نشان می دهد؛ صفای نگاه، متانت و قار، انبساط شادی بی دغدغه، چهره ی پر از یقین، استعداد هدایت و نیز استقبال از حوادث، به سادگی در آغوش گرفتن یک سرباز، یک شهید، مرگ را.

این ها است که از یک گنجینه ی پنهان در عمق جسم و روح حکایت می کند. تحت این قدرت و سلطنت، حتی مردم عاقل عقب مانده، ضعفا و کم استعدادها نیز می توانند نیروی عقلی و اخلاقی خویش را بهتر به کار بندند و از آن بهره ی بیشتری بگیرند.

چنین به نظر می رسد که نیایش، انسان ها را آن چنان رشد می دهد که جامه ای که وراثت و محیط به قامتشان دوخته است، برایشان کوتاه می گردد. ملاقات پروردگار آن ها را از صلح و آرامش درون لبریز می سازد، به طوری که شعشعه ی پرتو این صلح از چهره شان نمودار است و آن را هر جا که روند با خود می برند.

دعای کمیل

کمیل گوید: با مولایم امیرالمؤمنین در مسجد بصره نشسته بودم و اصحابش با او بودند. به بعضی از آنان گفت: معنی قول

خدای (عز و جل) «فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ» (1) چیست؟ امام فرمود: شب نیمه شعبان است. سوگند به کسی که جان علی در دست او است هیچ بنده ای نیست مگر این که جمیع خیر و شرّ برای او در این شب تا همان شب آینده مقسوم است و هر بنده ای که این شب را احیاء کند و دعای خضر را بخواند دعای او به اجابت می رسد.

پس حضرت منصور شد و مراجعت نمود.

شب به خدمت او رفتم همین که مرا دید، پرسید: ای کمیل! چه می خواهی و چه چیز سبب آمدن تو شده است؟

گفتم: یا امیرالمؤمنین! برای دعای خضر آمده ام.

فرمود: بنشین ای کمیل! چون این دعا را حفظ کردی در هر شب جمعه یا در هر ماه یک بار و یا در سال یک بار و یا در عمر یک بار، بخوان تا از بدی ها بازداشته شوی و یاری شده و روزی داده شوی و هرگز از آمرزش محروم نمایی.

ای کمیل! طول صحبت تو با ما موجب شد که چنین نعمت و عطایی را به تو ببخشم.

چقدر کمیل همت و عزم داشت!

چقدر عشق و شوق داشت!

چقدر تشنه و طالب بود که تا سراغ چیزی را گرفت، در راه تحصیل آن گام برداشت و شب به خدمت امام رسید، و دعای خضر را از آن

ص: 45

جناب طلب کرد و از آن حسن طلبش و صفای سریره و هدف مقدسش چنین سفره ی پربرکتی را برای همه ی اهل حال و دعا و مردم ساده دل گستراند است و چنین اثر قیّم و استوار را از خود به یادگار گذاشت و دعای خضر را دعای کمیل کرده است.

آری باید گدایی کرد که جواد، گدا می خواهد:

بانگ می آید که ای طالب بیا

جود محتاج گدایان چون گدا

جود می جوید گدایان و ضعاف

هم چو خوبان کآینه جویند صاف

روی خوبان کآینه زیبا شود

روی احسان از گدا پیدا شود

و امام علیه السلام به کمیل فرمود: طول صحبت تو با ما موجب احسان چنین عطایی شده است. پس پیدا است که کمیل خیلی ملازم آن حضرت بوده است. (1)

احادیث و روایات متواتری، از ائمه ی معصومین نقل گردیده است که نشان می دهد دعا و طلب و درخواست از خداوند مراتب والایی دارد و در آنها به انجام این امر بسیار تأکید شده است. مانند:

بهترین عبادت دعا است.

چیزی نزد خدای (عز و جل) بهتر از این نیست که از او درخواست شود. بر شما باد (ملازمت) دعا زیرا به هیچ چیز مانند آن به خدا نزدیک نشوید.

دعا کلیدهای نجات و گنجینه های رستگاری است.

ص: 46

دعا سپر مؤمنین است.

دعا اسلحه ی پیغمبران است.

دعا درمان هر دردی است.

دعا مخزن و محل اجابت است.

دعا حقیقت عبادت است.

دانشمندان زیادی در مورد خصوصیات و ویژگیهای دعا و راز و نیاز سخن گفته اند و از آن تعریف و تمجید نموده اند و معجزات و کراماتی که به واسطه ی درخواست از خداوند بزرگ به وقوع پیوسته است را برای مردم بیان کرده اند که ما به بیان دکتر الکسیس کارل اکتفا می کنیم:

"قوی ترین قدرتی که مانند نیروی جاذبه ی زمین، وجودش حقیقی و قابل احساس است. همانا عبادت و دعا است. در زندگی پزشکی خود به کسانی برخورد کرده ام که هیچ کدام از وسایل مداوا برایشان مؤثر نبوده است؛ ولی به مدد دعا و ادعیه نجات یافته اند." (1)

اکنون در آخر مطلب به دعای شکسپیر توجه فرمایید:

"خدایا! مرا تأیید فرما تا شراره ی کوچک آسمانی را که در سینه دارم و وجدان نام دارد، پاک و محفوظ نگاه دارم." (2)

ص: 47

1-1 و 2 - کوتاه سخن، ص 146.

-2

بخش سوم: شرایط دعا

اشاره

ص: 49

یکی از شرایط دعا این است که از خوردن مال حرام پرهیز نماییم؛ زیرا مال حرام سبب عدم استجاب دعا است.

شخصی به پیغمبر اسلام صلی الله علیه و آله عرض کرد: دوست دارم دعایم مستجاب شود.

حضرت فرمود: "خوراک خود را پاک کن و سعی کن حرام وارد شکمت نشود."

در این راستا باید سایر اعمال زندگی انسان، شرایط دعا را ایجاد کند؛ یعنی دعاهای او با هدفهای تکوینی و تشریحی هماهنگ باشد.

برای این کار از:

به دست آوردن مال حرام پرهیز نماید و کار و کسبش از راه حلال باشد؛

و حق مردم را ضایع نگرداند و اگر حق الناس بر عهده دارد به مردم برگرداند و از خداوند درخواست های شرعی و حلال نماید؛

و از دعاهای خلاف هدفهای تکوینی و تشریحی پرهیزد مانند

این که طلب و درخواست گناه و نامشروع نکند و خواهش های سعادت‌مندانانه از خدا بکند تا سعادت دو دنیا نصیبش گردد؛

و با اخلاص، یقین به اجابت دعا‌های خویش داشته باشد؛

انسان نباید از مردم درخواستی داشته باشد و فقط باید دست نیاز به درگاه بی نیاز دراز کند و دعا‌های شرعی و دینی خویش را از او بخواهد.

خواهش دعا

شخصی با هیجان و اضطراب به حضور امام صادق آمد و گفت:

درباره ی من دعایی بفرمایید تا خداوند به من وسعت رزقی بدهد، که خیلی فقیر و تنگدستم.

امام فرمودند: "هرگز دعا نمی کنم."

"چرا دعا نمی کنید؟!"

"برای این که خداوند راهی برای این کار معین کرده است. خداوند امر کرده که روزی را پی جویی کنید، و طلب نمایید؛ اما تو می خواهی در خانه ی خود بنشینی، و با دعا، روزی را به خانه ی خود بکشانی!"

امام صادق علیه السلام فرموده است:

"إِذَا أَرَادَ أَحَدُكُمْ أَنْ يُسَّ تَجَابَ لَهُ فَلْيُطَيِّبْ كَسْبَهُ وَ لِيُخْرِجَ مِنْ مَظَالِمِ النَّاسِ وَ إِنَّ اللَّهَ لَا يُرْفَعُ إِلَيْهِ دُعَاءُ عَبْدٍ وَفِي بَطْنِهِ حَرَامٌ أَوْ عِنْدَهُ مَظْلَمَةٌ لِأَحَدٍ مِنْ خَلْقِهِ."

ص: 51

"هرگاه یکی از شما بخواهد دعایش مستجاب شود کار و کسب و راه درآمد و روزی خود را پاکیزه کند. و خود را از زیر بار مظلومه هایی که از مردم برعهده دارد خلاص کند؛ زیرا دعای بنده ای که در شکمش مال حرام باشد به سوی خدا بالا برده نمی شود." (1)

روایت

موسی علیه السلام مردی را دید که گریه و زاری بسیار می کرد و دست هایش را سوی آسمان بالا آورده و لابه و التماس می کند. خدا به موسی وحی کرد که این مرد هرچه کند دعایش به اجابت نرسد؛ چرا که در شکم حرام دارد و بر پشت حرام دارد و در خانه حرام دارد.

هرکس حلال بخورد فرشته ای بر فراز او بایستد و برایش استغفار کند تا از خوردن آن طعام حلال فارغ آید.

و او فرمود:

بازگرداندن دانگی (61 درهم) از حرام، نزد خدای سبحان با هفتاد حج مقبول برابر است.

و فرمود:

ص: 52

و چون لقمه ای از حرام در اندرون بنده جای بگیرد فرشتگانی که در آسمان ها و زمین هستند او را نفرین کنند. (1)

در حدیث قدسی وارد شده است:

"لَا يُحِبُّ عَنِّي دَعْوَةٌ إِلَّا دَعْوَةٌ أَكَلَ الْحَرَامَ."

"هیچ دعایی جز دعای حرام خواران از درگاه من محبوب نمی شود. (2)

2- عمل

اشاره

یکی دیگر از شرایط دعا عمل است. در مرحله ی اول از خداوند درخواست کنیم و در مرحله ی عمل نیز سعی و کوشش نماییم. اگر خداوند متعال را بخوانیم و کوشش نماییم ارزشی ندارد. و به مطلوب خویش نمی رسیم. بنابراین سعی و کوشش بعد از دعا یکی از شروط آن است و دعا و عمل لازم و ملزوم یکدیگر هستند.

حضرت رسول صلی الله علیه و آله به علی علیه السلام فرمود:

"ای علی! نیاشگر بی عمل چون تیرانداز بی کمان است."

... "و باید دانست که رسیدن به مرحله ی دعا و نیایش و توجه به خدا قطع اسباب نیست. موسی نمی تواند در خانه اش بنشیند و نمک خمیرش از آسمان برسد، او را متوجه علت اصلی و غایی می کنند، راه اصلی را که صد در صد مطمئن است بدو

ص: 53

1- - الدّعات، ص 21.

2- - تفسیر نمونه، ج 1.

می نمایند. ⁽¹⁾... در یک جا که تمام نیروها باید متمرکز شود و آن خدا است، توجه به خدا، بی توجهی به اسباب و وسایل عادی نیست؛ بیش از حد خواستن و به اصطلاح پارتی بازی و بر خلاف مسیر علت و معلول درخواست کردن نیست، تا جلوی سعی و کوشش انسان را بگیرد و او را از کار باز دارد.

«فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِنْكُمْ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَى» ⁽²⁾.

"پروردگار پاسخگوی درخواست آنان است بدانید و آگاه باشید که من زحمت و کوشش هیچ عمل کننده ای از شما را، چه مرد و چه زن ضایع و بی اثر نمی کنم."

در اسلام کار و عمل دارای اصالت صددرصد است مخصوصاً در قرآن توجه عجیبی به این مسأله شده و سرنوشت فرد و جامعه را مربوط به چگونگی کار و رفتار آن ها کرد. البته خوب و بد سرنوشت هر اجتماعی وابسته به چگونگی کار آن اجتماع است. عمل و دعا اگر لازم و ملزوم باشند در راه جهان بینی واحد، نتیجه ی مثبت می دهند. ⁽³⁾

بنابراین شرط دعا، عمل است.

ص: 54

1- - راز و نیاز علی با خدا، مقدمه، ص ک گ.

2- - سوره آل عمران، آیه ی 195.

3- - راز و نیاز علی با خدا، مقدمه، ص ک گ.

کسی که از خداوند کمک می خواهد باید در صحنه ی زندگی به کار و کوشش پردازد و از ذات خداوند خواهش کند و در زندگی به سعی و تلاش پردازد.

در زبان فارسی ضرب المثل معروفی است که می گوید:

«از تو حرکت، از خدا برکت.»

بنابراین باید در عین حالی که از خداوند درخواست می کنیم، در راه آن طلب و درخواست حرکت کرده و تلاش کنیم تا به سر منزل مقصود برسیم.

کسی که خواهش می کند؛ ولی در خانه نشسته است و کار و تلاش نمی کند به مقصود نمی رسد و برایش هیچ فایده ای ندارد. و دعای او به استجابت نمی رسد.

دعا و عمل مکمل یکدیگرند و از هم تفکیک پذیر نیستند. دعا و عمل، هر کدام به تنهایی نمی توانند آدم را به سرمنزل مقصود برسانند و هرکدام تکمیل کننده ی دیگری می باشد؛ یعنی در مواقعی که او را می خوانیم و از او خواهش می کنیم باید در زندگی به سعی و تلاش پردازیم، تا با دعا و عمل به پیروزی و موفقیت نایل شویم، تا نتیجتاً در جهت تکوین و تشریح حرکت کرده باشیم. حرکت در جهت تکوین و تشریح، دعا همراه با عمل است. و اگر فقط دعا کنیم و عمل نکنیم خلاف تکوین و تشریح گام برداشته ایم؛ زیرا دعای بدون عمل اثری ندارد و دعا و عمل لازم و ملزوم یکدیگرند.

ص: 55

سلطان ملک‌شاه در مقرر حکومت خویش (اصفهان)، به شکار می‌رفت و جمعی از خواص و غلامان او اطرافش بودند. در بیابان به گاو ماده‌ی بی‌صاحبی برخوردند و آن را گرفتند و پس از کشتن، بریان کردند و خوردند. صاحب‌گاو پیرزنی بیوه بود که سه طفل یتیم داشت و با شیر گاو‌زندگانی می‌گذراند. وی تا باخبر شد، هنگامی که ملک‌شاه می‌خواست از روی پل زاینده رود عبور کند مقابلش ایستاد و گفت: شاه! اگر امروز سر پل زاینده رود جواب مرانده‌ی و به دردم رسیدگی نفرمایی، روز قیامت سر پل صراط جلوتان را خواهم گرفت. سلطان پیاده شد و به موضوع پی برده، پس دستور داد هفتاد گاو به او دادند. غلامان که در مقام خدمتگزاری دربار سلطان به مال مردم تجاوز کرده بودند در دادگاه رسمی سلطان محکوم شدند. بعد از وفات ملک‌شاه، آن زن خود را روی قبر سلطان افکنده بود و می‌گفت: خداوندا! سلطان ملک‌شاه هم به درد دل من رسیدگی نمود و هم احسان به من کرد، تو اکرم الاکرمین هستی، اگر به او رحم فرمایی چه می‌شود؟ در آن زمان یکی از عبّاد و زهاد، ملک‌شاه را خواب دید. از حالش جو یا شد، گفت: اگر شفاعت زنی که سر پل زاینده رود به دادش رسیدم نبود، وای بر من بود. (1)

ص: 56

اشاره

یکی دیگر از شرایط دعا حَقِّ النَّاسِ است؛ یعنی این که حَقِّ النَّاسِ بر عهده ی دعاکننده نباشد، و اگر مظالم و حقوق مردم بر عهده ی انسانی باشد، دعایش مستجاب نمی گردد.

امام صادق علیه السلام می فرمایند:

"مُتَحَمِّلُ مَظَالِمِ الْمَخْلُوقِينَ مَرْدُودُ الدَّعْوَةِ"

"کسی که حق الناس بر گردنش باشد دعایش مستجاب نمی گردد."

بنابراین برای این که به این شرط از شرایط استجاب دعا، جامه عمل بپوشانیم باید رضایت شخصی که از طرف ما حقی از او ضایع شده را حاصل نماییم و توبه ای حقیقی بنماییم؛ زیرا حق الناس از گناهان بزرگ و غیر قابل بخشش می باشد.

روایت

از امام باقر علیه السلام روایت شده که حضرت فرمود: یونس علیه السلام سه روز در شکم ماهی درنگ کرد و در تاریکی های سه گانه (تاریکی در شکم ماهی، تاریکی شب، تاریکی دریا) ندا درداد و گفت:

«لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ».

"آنگاه خداوند دعایش را اجابت کرد سپس ماهی وی را به ساحل افکند." (1)

ص: 57

اشاره

یکی دیگر از شرایط دعا، عدم درخواست گناه است. ما وظیفه داریم در هنگام درخواست از خداوند، طلب گناه ننماییم، و دعای ما بر خلاف نظام تکوین یا نظام تشریح نباشد؛ یعنی دعای ما باید در محدوده ی نظام خلقت و همچنین در محدوده ی مقررات اسلامی بوده و خلاف شرع نباشد.

حضرت محمد صلی الله علیه و آله در این باره فرموده اند:

"هر مسلمانی که دعایی کند و در دعایش گناه و بریدن از خویشان نباشد خدای تعالی یکی از سه چیز را به او عطا می کند:

یا دعایش را زود اجابت می کند؛

و یا برای آخرتش بیندوزد؛ یا این که شری مانند آن را از او باز دارد.

گفتند: ای رسول خدا! اگر چنین است، بیشتر دعا کنیم."

فرمودند: خدا نیز بیشتر عطا می کند.

ما فقط می توانیم آن چیزهایی را که در شرع مقدس اسلام حلال می باشد، از خداوند طلب نماییم، و اگر حاجتی داشته باشیم که بر خلاف شرع مبین اسلام است، نباید از خداوند مسئلت نماییم، و

اگر خدای ناخواسته از خداوند حاجتی داشته باشیم که گناه آلود است قطعاً اجابت نخواهد شد.

حکایت است که مردی درستکار در مسجد، پس از فراغت از نماز برای برادرانش دعا می کرد، چون از مسجد بیرون آمد، خبر یافت که پدرش مرده است.

از کفن و دفن پدر که فارغ شد، به تقسیم میراث در میان برادرانی که بدیشان دعا می کرد، پرداخت.

به او گفتند: در مسجد، این دعا را برای ایشان می کردی؟

گفت: من بهشت جاوید برای آنان درخواست می کردم، اکنون از این مال فانی بدیشان بخل ورزم؟!

5- ایمان و یقین

اشاره

ایمان و یقین نیز از شرایط طلب و درخواست از خداوند است، که اگر ایمان به اجابت داشته باشیم دعا به اجابت نزدیک تر است و در استجاب دعا اثربخش است.

امام صادق علیه السلام می فرمایند:

"دعا کنید که دعا درمان هر درد است و چون دعا کردی چنین پندار که حاجت پشتِ در است."

در جایی دیگر از آن حضرت نقل شده است که فرمودند:

"هنگام دعا قلب خود را متوجه خدا گردان و چنان گمان داشته باش که خواسته ات در آستانه ی در، حاضر و آماده است."

از پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله نقل گردیده است که:

"خدا را آنچنان بخوانید که مطمئن هستید اجابت می شوید."

اگر ایمان و یقین به استجاب دعا داشته باشیم، دعا زودتر به اجابت می رسد و ایمان و یقین فوق العاده در نتیجه ی استجاب مؤثر است.

در حدیث است که: "إِذَا دَعَوْتَ فَظُنَّ حَاجَتَكَ بِالْبَابِ؛ یعنی "آن گاه که دعا می کنی حاجت خود را دم در، آماده فرض کن".

بنابراین هنگامی که دعای خویش را مستجاب فرض کنیم، آن دعا به استجاب خواهد رسید؛ زیرا باید امید به رحمت و استجاب داشته باشیم و امید داشته باشیم و بدانیم رانده شدن ما و خواهش و دعایمان از لطف بی کران الهی به دور است و اگر لطف الهی شامل حالمان گردد دعاهای ما به هدف اجابت خواهد رسید.

علی بن الحسین، زین العابدین علیه السلام در دعای معروف ابوحمزه

چنین با خدای خود چنین راز و نیاز می کند و عرضه می دارد:

"اللَّهُمَّ إِنِّي أَعِدُّ سُبُلَ الْمَطَالِبِ إِلَيْكَ مُشْرَعَةً وَمَنَاهِلَ الرَّجَاءِ إِلَيْكَ مُتْرَعَةً، وَالْأَسَدِ تِعَانَهُ بِفَضْلِكَ لِمَنْ أَمَلَكَ مُبَاحَةً وَأَبْوَابَ الدُّعَاءِ إِلَيْكَ لِلصَّارِحِينَ مَفْتُوحَةً، وَأَعْلَمُ إِنَّكَ لِلرَّاجِي بِمَوْضِعِ اجَابِهِ، وَلِلْمُتَهَوِّفِينَ بِمَرَصِدِ إِغَاثِهِ، وَأَنَّ فِي اللَّهْفِ إِلَى جُودِكَ، وَالرِّضَا بِقَضَائِكَ، عَوْضًا مِنْ مَنَعِ الْبَاخِلِينَ وَمُنْدُوحَةً عَمَّا فِي أَيْدِي الْمُسْتَأَثِرِينَ، وَأَنَّ الرَّاحِلَ إِلَيْكَ قَرِيبُ الْمَسَافَةِ، وَإِنَّكَ لَا تَحْتَجِبُ عَنْ خَلْقِكَ، إِلَّا أَنْ

"یعنی بارالها! من جاده های طلب را به سوی تو باز و صاف، و آبشخورهای امید به تو را مالا مال می بینم. کمک خواستن از فضل و رحمت تو را مجاز و درهای دعا را به روی آنان که تو را بخوانند و از تو مدد بخواهند باز و گشاده می بینم، و به یقین می دانم که تو آماده ی اجابت دعای دعاکنندگان و در کمین پناه دادن به پناه خواهندگان هستی، و نیز یقین دارم که به پناه بخشندگی تو رفتن و به قضای تو رضا دادن، کمبودهای بخل و امساک بخل کنندگان و ظلم و تعدی ستم کاران را جبران می کند. و هم یقین دارم، آن کس که به سوی تو کوچ کند راه زیادی تا رسیدن به تو ندارد. و یقین دارم چهره ی تو در پرده نیست، این آمال و اعمال ناشایست بندگان است که حجاب دیده ی آن همامی گردد."

روایت

جمیل ابن درّاج گفت:

نزد امام صادق علیه السلام بودم که زنی وارد شد و گفت: پسر مرد و او

ص: 61

را در خانه ترک کردم و به اینجا آمدم تا به فریادم رسی.

امام علیه السلام به او فرمود: شاید نمرده باشد، به خانه ات برو و غسل کن و دو رکعت نماز بگزار و خدا را بخوان و بگو:

"يَا مَنْ وَهَبَهُ لِي وَلَمْ يَكُ شَيْئًا جَدُّ لِي هَيْتَهُ"

"ای کسی که این فرزند را در حالی که هیچ نبود به من بخشیدی او را از نوبه من ببخش."

آن گاه او را بجنبان و به کسی مگو. زن رفت و چنان کرد؛ پس پسر را جنبانند و پسر به یک باره گریه سر داد. (1)

6- پافشاری در دعا

یکی دیگر از شرایط دعا، پافشاری در طلب و درخواست از خداوند است. انسان برای رسیدن به خواسته و استجابت دعا باید پافشاری نماید؛ زیرا هر شخصی که از کسی درخواستی دارد با اصرار می تواند به درخواستش جامه ی عمل بپوشاند و همین حالت نیز در، درخواست از خدا وجود دارد.

امام باقر علیه السلام می فرمایند:

"إِنَّ اللَّهَ كَرِهَ الْإِحْرَاحَ النَّاسِ بَعْضِهِمْ عَلَى بَعْضٍ فِي الْمَسْأَلَةِ وَ أَحَبَّ ذَلِكَ لِنَفْسِهِ إِنَّ اللَّهَ - (جَلَّ ذِكْرُهُ) يُحِبُّ أَنْ يُسْأَلَ وَ يُطْلَبَ مَا عِنْدَهُ."

ص: 62

"خدا را بد آید که مردم در خواهش از یکدیگر اصرار ورزند؛ ولی اصرار را در سؤال از خودش دوست دارد. همانا خداوند (که یادش بزرگ است) دوست دارد که از او سؤال شود و آنچه نزد اوست طلب گردد."

امام محمد باقر علیه السلام در مورد پافشاری در دعا چنین می فرمایند:

"وَاللّٰهُ لَا يُلِيْحُ عَبْدٌ مُّؤْمِنٌ عَلٰى اللّٰهِ (عز و جل) فِى حَاجَتِهِ اِلَّا قَضَاها لَهُ"

"به خدا سوگند هیچ بنده ای در دعا، پافشاری و اصرار به درگاه خدای عزوجل نکند، جز این که حاجتش را برآورد."

7- عدم درخواست از مردم

انسان باید حوائج خویش را از خداوند متعال طلب نماید و دست نیاز به سوی مردم دراز نکند؛ زیرا خداوند بنده ای را که از غیر او درخواست نماید، دوست نمی دارد. از جزیی ترین لوازم زندگی گرفته تا حوائج بزرگ را از خدا بخواهیم و برای کمترین مایحتاج خویش دست نیاز به سوی مردم دراز ننماییم.

امام صادق علیه السلام در مورد درخواست از خداوند می فرمایند:

"خداوند (عز و جل) خوشش نمی آید که بندگان از همدیگر خواهش و درخواست کنند و همین مطلب را درباره ی خودش دوست دارد. چون خداوند (عز و جل)

خوشش می آید که از او درخواست کنند و نعمت های خداوندی را از وی بخواهند."

امام سجاد علیه السلام می فرمایند:

"هر کس حاجت خود را به یکی از بندگان محتاج و فقیر خداوند بگوید، یا او را به جای خدا، وسیله ی برآمدن حاجت یا حاجتهایش قرار دهد، خود را در معرض نومیدی و زیان قرار داده، نباید انتظار احسان از جانب خداوند برای خودش داشته باشد." (1)

"خداوند به یکی از پیامبرانش خطاب می کند که:

به عزّت و جلال من سوگند، هر کس به غیر من امیدوار شود، ناامیدش خواهم کرد و جامه ی خواری و ذلّت بین مردم بر او خواهم پوشانید و او را از فضل و گشایش خود به دور خواهم داشت.

اگر بنده ی من در هنگام سختی چشم امید و آرزو به دست دیگری بدوزد در صورتی که سختی ها به دست من است و امیدوار به غیر من شود در حالی که منم بی نیاز بخشاینده کلید درهای بسته در دست من است و در اجابت من به روی کسی که مرا خواند، باز است." (2)

ص: 64

1- - می خواهم خوشبخت باشم.

2- - عده الدّاعی، باب دعا.

از پیامبر گرامی صلی الله علیه و آله نقل شده است که فرموده است:

«آفریده ای نیست که به آفریده ی دیگر پناهنده شود جز این که اسباب آسمان ها و زمین را از او ببرم، پس اگر چیزی خواهد عطا نکنم، و آفریده ای نیست که تنها به من پناهنده شود، جز این که آسمان ها و زمین را ضامن روزی او گردانم، اگر دعا کند مستجاب گردانم، و اگر چیزی درخواست کند عطا نمایم و اگر طلب آمرزش کند او را بیامرزم»⁽¹⁾.

امام محمد باقر علیه السلام نیز می فرماید:

"هیچ چیزی نزد خدا برتر از سؤال و درخواست آنچه که در نزد او است، نمی باشد."

حضرت علی بن الحسین علیه السلام فرمود:

"تمام خیر و نیکی را دیدم که در بریدن طمع از دست مردم است، و هر که هیچ امید ی به مردم نداشته باشد و امرش را در هر کاری به خدای (عز و جل) واگذارد، خدای (عز و جل) در هر چیزی او را اجابت کند."⁽²⁾

امام سجاد علیه السلام در حدیثی دیگر می فرماید:

"به سوی خدا بروید و فقط از خدا درخواست رفع

ص: 65

---

1 -- همان.

2 -- بلاغ المبین.

نیازها و احتیاج‌ها و گرفتاری‌هایتان را بنمایید. مسألت‌های شما هر چقدر هم فراوان باشد گنج‌های خدا را خالی نمی‌کند." (1)

اما نکته دیگری که قابل تأمل است، این است که انسان باید در طلب نیازها و درخواستهای خویش از مردم ناامید گردد؛ زیرا در چنین شرایطی حالتی در قلب او پیدا می‌شود که به خدا پناه برده، و حوایجش را از خداوند بزرگ درخواست می‌کند و حوایج دنیوی و اخروی وی برآورده خواهد شد.

امام صادق علیه السلام فرموده اند:

"اگر کسی از شما، بخواهد دارای حالتی بشود که همه‌ی خواسته‌هایش را خداوند برآورد، باید از همه‌ی مردم ناامید شود و هیچ‌امیدی جز خداوند نداشته باشد؛ پس اگر خداوند چنین حالتی را در قلب او بیاورد چیزی از خداوند نخواهد مگر این که برآورد." (2)

یکی دیگر از نکاتی که باید در هنگام درخواست از خداوند بزرگ به آن توجه نماییم، خضوع و خشوع است. انسان باید در موقع خواندن خداوند متعال خضوع و خشوع نموده و در مقابل ذات احدیت کرنش نماید و با کمال ذلت از او هرچه می‌خواهد درخواست نماید.

ص: 66

1- - می‌خواهم خوشبخت باشم.

2- - بلاغ المبین.

"آنچه به حضرت عیسی علیه السلام در این مورد وحی شده این است: ای عیسی! مرا بخوان همانند خواندن شخص حزین و غرق شده ای که هیچ فریادرس و مُغیثی ندارد." (1)

نکته دیگری که لازم به یادآوری است، مخفی نگه داشتن دعا است. در هنگام خلوت و تنهایی یا در دل شب دعا کردن بهتر است و این کار برای دوری از ریا اثربخش است. در سوره اعراف چنین آمده است که:

"خدا را از روی تصرّح و در پنهانی بخوانید." (2)

فرموده اند:

از دعا عاجز نباشید که نیایشگران هلاک نشوند و سزا است که هرکس از شما پروردگارش را بخواند و حتی بند کفش گسسته ی خود را از او بخواند. و از فضل خدا درخواست کنید که خداوند دوست دارد از او درخواست شود.

"در حدیث قدسی آمده است که خطاب به موسی علیه السلام شد: که ای موسی! هرچه را نیازمندی، حتی علف گوسفند و نمک خمیرت را از من بخواه."

ص: 67

1- - چشمه ی رستگاری، ص 10.

2- - سوره ی اعراف، آیه ی 55.

شرط دیگر دعا اخلاص است. اخلاص در پرستش حضرت احدیت از جمله ی شرایط دعا محسوب می گردد و از فضائل است. در قرآن کریم در این مورد آیات زیادی وجود دارد که بدانها سفارش و تأکید شده است.

این شرط مهم سبب استجابت دعا می گردد و کسانی که بدون ریا و تظاهر و از سرِ اخلاص به درگاه خداوند بلند مرتبه می شتابند، هر درخواستی که از خداوند بنمایند و هر حاجتی که از او طلب کنند، به مراد خود می رسند.

خداوند در قرآن کریم می فرماید:

"فَادْعُوا اللَّهَ - مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ" (1)

خدا را با خلوص و با پاکی و در نهایت درخواست به او روی آرید، اگر چه کافران خوش ندارند.

اگر اعمال ما برای نزدیک شدن به قرب الهی از روی اخلاص نباشد، پذیرفته نیست و اگر دعایمان از روی اخلاص نباشد، آن دعا پذیرفته نیست. بنابراین باید تمامی کارهایمان برای رضای خدا باشد و تظاهر و ریا نداشته باشیم.

حضرت علی علیه السلام فرموده اند دعا چهار شرط دارد:

1- حضور قلب؛ 2- اخلاص؛ 3- شناسایی خداوند؛ 4- انصاف

ص: 68

در خواهش؛ (یعنی مطالب لغو و بیهوده، طلب نکند).

در قرآن کریم چنین بیان شده است:

«فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلِكِ دَعَوْا اللَّهَ - مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّيَهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ».

"در آن هنگام که سوار کشتی شوند (و در معرض خطر و نگرانی قرار گیرند)، با نهایت خلوص خدا را خوانده و متوجه او می شوند و چون خداوند آنان را از گرداب مهالک به ساحل نجات رهنمون شد، دوباره شرک می ورزند."

روایت

پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله فرموده اند:

سه نفر از مردمان که پیش از شما (زندگی می کرده اند) جهت پیدا کردن مکانی برای خانواده ی خود بیرون رفتند. در راه، باران شدیدی می آمد، و آن ها به درون غاری پناه بُردند. سنگی بر در غار افتاد به طوری که آن ها نمی توانستند بیرون بیایند. به یکدیگر گفتند: جای پای ما از بین رفته و سنگ، راه را بر ما بسته است و کسی جز خدای تعالی از مکان ما باخبر نیست. بیایید خدای سبحان را به خالص ترین کارهایی که کرده ایم و بدان ها امید داریم، بخوانیم.

یکی گفت: بارخدا یا! تو می دانی که من زنی را خوش داشتم و او را به خود خواندم ولی او پرهیز کرد و من وعده ی اجرتی به او دادم و

او پذیرفت. وقتی می خواستم با او جمع شوم، او از خشیتِ تو به سختی لرزید و گفت: من از سر بیچارگی به خواسته ی تو تن دادم. من او را رها کردم. اگر می دانی که من این کار را به امید رحمت و بیم از عذاب تو کردم. راه را بر ما بگشا.

یک سوم سنگ کنار رفت.

دیگری گفت: بارخدایا! تو می دانی که من پدر و مادری داشتم و برای ایشان شیر می دوشیدم. شبی شیر آوردم، که آنها خواب بودند. ایستادم تا سپیده دمید و از خواب بیدار شدند و شیر را نوشیدند. بارخدایا! اگر تو می دانی که من این کار را به امید رحمت تو کرده ام، بر ما گشایش فرما. یک سوم دیگر سنگ کنار رفت.

سومی گفت: بارخدایا! تو می دانی که من روزی کارگری را به خدمت گرفتم و او تا نیمه ی روز کار کرد و من مزد او را دادم. او خشمگین شد و اجرت را نگرفت. و من آن اجرت را در تجارت گاو و گوسفند و جز آن به کار بستم و چون بار دیگر در طلب اجرت بازگشت، گفتم: همه ی این ها از آن تو است، بگیر. اگر می خواستم، به جز اجرتش چیزی به او نمی دادم. بارخدایا! اگر تو می دانی که من این کار را به امید رحمت و بیم از عذاب تو کردم، راه ما را بگشا.

ناگهان سنگ به کلی کنار رفت و آن سه نجات یافتند. (1)

ص: 70

1- دعا در خلوت

"اسماعیل به همّام گوید، امام هشتم علیه السلام فرمود: دعای بنده در سرّ و پنهانی، هر یک برابر هفتاد دعای آشکار او است."

بنابراین یکی از آداب دعا این است که به طور پنهانی دعا کنیم.

همین طور که قبلاً توضیح دادیم دعا نمودن در خلوت بر اخلاص انسان می افزاید و موجب تقرّب انسان به خداوند متعال می شود. و فکر و ذکر انسان بیشتر معطوف خداوند شده، و همین سبب استجاب دعا می گردد.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در این باره می فرمایند:

"یک دعا در خلوت با هفتاد دعا در آشکار برابر است."

2- دعا به برادران دینی

اشاره

یکی دیگر از آداب دعا این است که انسان برای برادران و خواهران مسلمان و مؤمن خود دعا کند و در احادیث و روایات

ص: 72

اسلامی بسیار تأکید شده است، تا جایی که مستحب است در قنوتِ نماز شب (وتر) به چهل مؤمن دعاکنیم و برای آنها آمرزش بخواهیم.

حضرت فاطمه زهرا علیها السلام می فرمایند:

"الْجَارُ ثُمَّ الدَّارُ؛"

یعنی ابتداء همسایه و سپس اهل خانه.

پس در این مورد، ابتدا باید به برادران و خواهران دینی خویش دعاکنیم و سپس حوایج دنیوی و آخروی خویش را از خدا بخواهیم.

روایت

امام حسن مجتبی علیه السلام در شب جمعه ای نگاه خود را به مادرش که در اتاق رو به قبله مشغول راز و نیاز و دعا بود، دوخته بود و توجه خود را معطوف او کرده بود.

مادرش فاطمه زهرا علیها السلام درباره ی مردان و زنان مسلمان دعا می کرد و نام یکایک آنان را به زبان می آورد و از خدای بزرگ برای هر یک از آن ها سعادت و خیر دنیا و آخرت را می خواست.

امام حسن علیه السلام آن شب تا صبح بیدار ماند و منتظر بود که ببیند مادرش درباره ی خود چگونه دعا می کند و از خداوند برای خود چه چیزی را درخواست می کند.

صبح شد و حضرت فاطمه فقط مردان و زنان مسلمان و مؤمن را دعا کردند و در حق خویش دعایی نکردند.

حسن به مادر گفت: مادر جان! چرا تو درباره ی دیگران دعای

خیر کردی و درباره ی خودت یک کلمه دعا نکردی؟!

حضرت فاطمه علیها السلام جواب داد: "یا بُنَّیَّ! الْجَارُ ثُمَّ الدَّارُ" (1)

مولانا جلال الدین مولوی در این باره چنین سروده است:

بهر این فرمود موسی با خدا

وقتِ حاجت خواستن اندر دعا

کای کلیم الله! ز من می جو پناه

با دهانی که نکردی تو گناه

گفت: موسی من ندارم آن دهان

گفت: ما را از دهانِ غیرِ خوان

از دهانِ غیر کی کردی گناه؟

از دهانِ غیر برخوان، کای اله!

آنچنان کن که دهانها مرتورا

در شب و در روزها آرد دعا

آن دهانی که نکردستی گناه

آن، دهانِ غیر باشد، عذرخواه

صفوان بن یحیی گوید: موسی بن جعفر علیهما السلام فرمود:

«هر کس درباره ی برادران و خواهران مؤمن و مسلمان خود دعا کند خداوند به شماره ی هر مؤمنی فرشته ای بگمارد که درباره ی او دعا

کند». (2)

بنابراین دعا در حق برادران و خواهران مسلمان و مؤمن، در حق خود آن فرد مستجاب می شود.

معاویه بن عمّار از قول امام صادق علیه السلام چنین گفته است:

دعا کردن مسلمان برای برادر مسلمانش در غیاب

او، روزی را به سوی دعاکننده براند، و بلا را از وی

ص: 74

1- - بحار الانوار، ج 10، ص 25.

2- - بلاغ المبین.

دور گرداند، و فرشتگان موکّل به او گویند: برای خود تو دو چندان شد.

در حدیثی دیگر از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نقل شده است که فرموده اند:

"دعایی که برادر، پشت، سر برادر کند، ردش نمی‌نست." (1)

امام محمد باقر علیه السلام می‌فرمایند:

"أَوْشَكَ دَعْوَهُ وَ أَسْرَعَ إِجَابَهُ دُعَاءُ الْمَرْءِ لِأَخِيهِ"

"دعایی که بیشتر امید اجابت آن می‌رود و زودتر به اجابت می‌رسد، دعا برای برادر دینی است در پشت سر او."

از قول عبدالله بن میمون قدّاح روایت شده است که امام صادق علیه السلام به نقل از رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:

«هرگاه یک تن از شما دعا کند، پس دعای همگانی نماید؛ (به همه دعا کند) زیرا آن به اجابت نزدیک تر خواهد بود.» (2)

از قول معصوم علیه السلام نقل شده است که می‌فرماید:

"آنچه برای خود می‌خواهی برای دیگران نیز بخواه."

پس باید ابتدا در حق دیگران دعا نماییم و سپس از خداوند حوائج خویشان را درخواست کنیم.

ص: 75

1- نهج الفصاحه.

2- ثواب الاعمال.

3- رو به قبله نشستن

هنگامی که رو به قبله می نشینیم دعایمان زودتر به استجاب می رسد؛ چون در مقابل کعبه (خانه خدا) هستیم و این موجب قرب الهی می شود. و خواهش های ما به اجابت نزدیک تر می گردد.

از حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله روایت شده است که فرمودند:

"خَيْرُ الْمَجَالِسِ مَا اسْتُقْبِلَ الْقِبْلَةَ"

"بهترین مجالس، این است که رو به قبله بنشینیم."

بنابراین هنگامی که رو به قبله می نشینیم بهترین عمل را در مورد دعا انجام داده ایم. رو به مکه معظمه نشستن و خدا را صدا زدن و حوایج خویش را خواستن فضیلت دارد علاوه بر نزدیک شدن به قرب الهی و فضایل معنوی آن، خداوند بزرگ ما را به مقصودمان می رساند و هنگامی که او را می خوانیم، جواب ما را می دهد.

4- بالا آوردن دستها

آیه ی شریفه قرآن می فرماید:

«وَ اذْكُرْ اسْمَ رَبِّكَ وَ تَبَتَّلْ اِلَيْهِ تَبْتِلًا» (1)

انسان هنگامی که در مقابل حق تعالی قرار می گیرد باید مثل مسکینی که با دست های دراز طعام می طلبد و کمک می خواهد، دست هایش را بلند کرده و از او کمک و یاری طلبد.

ص: 76

پیامبر صلی الله علیه و آله هنگام دعا و زاری، دست هایش را بالا می برد و دعا می کرد چنان که مسکین طعام می طلبد. (1)

از حضرت ابی عبداللّه علیه السلام در مورد آداب دعا و بلند کردن دست ها پرسیدم، امام فرمودند: بر چهار وجه است:

التَّعَوُّذُ: رو به قبله می نشینی و دو کف دستهای خود را باز می کنی و به طرف آسمان می گیری.

التَّبَتُّلُ: بلند کردن دست ها و حرکت دادن دو انگشت سبابه و اشاره کردن با آن می باشد.

الابْتِهَالُ: بلند کردن دست ها به اندازه ای که بالاتر از سر قرار گیرند.

التَّصَرُّعُ: گرفتن انگشت سبابه به طرف صورت خود و تکان دادن آن و این عمل دعای پنهانی است. (2)

امام صادق علیه السلام نیز می فرمایند:

"خداوند از بنده شرم دارد که دست های خود را به سوی او بلند کند و آن را نومید بازگرداند." (3)

5- اعتراف به گناهان

اعتراف به گناهان نیز از آداب دعا محسوب می شود که قبل از

ص: 77

1- چشمه رستگاری، ص 11.

2- مکارم الاخلاق، ص 3.

3- بلاغ المبین.

دعا کردن لازم است که به گناهان خویش در محضر خداوند متعال اعتراف نماییم تا شاید مورد مرحمت او قرار گیریم.

امام صادق علیه السلام در این باره می فرمایند:

به خدا قسم! که بنده ای از گناهان خویش خارج نشد مگر با اقرار به آن ها؛

تعمیم در دعا؛

و شریک کردن مردم در حوائجمان.

امام صادق علیه السلام فرمود:

"مبادا کسی از شما از پروردگارش چیزی از حاجتهای دنیوی و اخروی را بخواهد مگر این که در آغاز، خدای (عز و جل) را ثنا گوید و ستایش کند و بر پیامبر و آل او دعا و درود بفرستد و به گناه خویش اعتراف کند و آن گاه نیاز آورد."

6- صلوات

اشاره

سلام و درود بر محمد و آل محمد از آداب دعا می باشد که در استجاب دعا مؤثر است. بنابراین، صلوات سبب می شود تا گناهان ما آمرزیده شود و به حوائج دنیوی و اخروی خویش نزدیک شویم.

رسول خدا صلی الله علیه و آله می فرمایند:

هیچ دعایی نیست الا آن که میان او و آسمان حجابی است. چون بنده دعا کند و در مقدمه بر من صلوات بفرستد، حجاب ها مرتفع گردد و صلوات به آسمان رود و دعا نیز بر

ص: 78

اثر او روان گردد، تا در زیر عرش قرار گیرد. آنگه به وقت اجابت ندا آید که "مَنْ فُتِحَ لَهُ بَابُ الدَّعَاءِ لَهُ ابْوَابُ الْإِجَابَةِ" کسی که دعا را با صلوات شروع کرد درهای اجابت به روی او باز است.

امام جعفر صادق علیه السلام می فرمایند:

«وَلَا يَزَالُ الدَّعَاءُ مَحْجُوبًا حَتَّى يُصَلَّى عَلَي مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ؛ دعا پیوسته در حجاب است [و بالا- نمی رود] تا این که بر محمد و خاندانش درود [و صلوات] فرستاده شود».

روایت

مرازم گوید: امام صادق علیه السلام فرمودند: «مردی نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: یا رسول الله! من یک سوم دعای خود را به تو اختصاص داده ام.

فرمود: نیک است.

عرض کرد: یا رسول الله! نیمی از دعای خود را به شما مخصوص کرده ام.

پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: این بهتر است.

عرض کرد: همه ی دعای خود را ویژه ی شما قرار دادم.

فرمود: در این صورت خداوند مهمات تو را در امور دنیا و آخرت کفایت فرماید.

مردی از امام علیه السلام سؤال کرد که، خداوند شما را خیر دهد! خدا،

چگونه دعای خود را برای پیغمبر قرار داده است؟

امام علیه السلام فرمود: از خدا هیچ چیز مسألت نکرده، جز این که به صلوات بر محمد و آتش آغاز کرده است قبل از خواستن حاجت خویش.

امیرالمؤمنین علیه السلام نیز در این باره چنین می فرمایند:

"هر وقت تو را حاجتی پیش آمد و خواهی که حق تعالی اجابت کند، اول صلوات بر رسول او فرست و سپس حاجت خویش را بخواه و بعد، دوباره صلوات بفرست که خداوند آن را اجابت می کند؛ زیرا او کریم تر از آن است که از وی دو حاجت بخواهی؛ یکی را اجابت بکند و یکی را اجابت نکند." (1)

روایت

از امام جعفر صادق علیه السلام روایت شده که به صبح فرزند سبّابه فرمودند: میل داری به تو تعلیم نمایم چیزی را که روی تو را از گرمی آتش جهنم نگه دارد.

عرض کرد: بلی! فرمودند: بعد از نماز صبح صد بار بگو: "اللَّهُمَّ

صَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ"، که حق تعالی روی تو را از حرّ و سوزش جهنم نگاه می دارد." (2)

ص: 80

1- چشمه رستگاری، ص 12.

2- ثواب الاعمال.

اشاره

ذکرهای مختلفی وجود دارد که موجب می شود دعاهای ما زودتر به استجابت برسد؛ مثل ذکر شریف «یاالله»، «یارحمن»، «یا ارحم الراحمین» و اذکار مختلف دیگر.

امام صادق علیه السلام فرمودند: «بیمار شدم، که پدرم نزد من آمد و فرمود: پسر! ده بار بگو: «یاالله»؛ زیرا بنده ای این را نگوید مگر این که بگوید «یا ربی، یاالله»، تا از نفس بماند، که جواب آید - لبیک! حاجت چیست؟

و هر کس ده بار بگوید: «یا رب یا رب» به او گفته شود: لبیک! چه می خواهی؟

روایت

هنگامی که بنده پیش از دعا، ثناء را آغاز کند، دعایش به اجابت مقرون است و اگر پیش از ثناء، دعا آغاز کند امید دارد. رسول خدا صلی الله علیه و آله با این سخن ما را ادب فرمود که، سلام پیش از کلام است.

پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله فرمودند: ذکر «یا ذَا الْجَلَالِ وَ الْإِكْرَامِ» را همواره بگویید. روزی بر مردی گذر کرد که می گفت: «یا ارحم الراحمین». فرمود: آن چه می خواهی طلب کن که خدای سبحان به سوی تو نظر کرده است.

مردی نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله آمد و گفت: ای رسول خدا! دعایهست که رد نشود؟

فرمود: آری، «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ الْأَعْلَى الْأَجَلِّ الْأَعْظَمِ» را

تکرار کن و آن گاه حاجتت را بخواه.

پیامبر صلی الله علیه و آله فرمودند:

"دعایی که اولش بسم الله الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ باشد، رد نمی شود. استفاده کردن از کلمات «اللَّهُمَّ» و «یا الله» در ابتدای دعا، به اجابت نزدیک تر است."

8- نام بردن حاجت

یکی دیگر از آداب دعا، نام بردن حاجت در هنگام طلب و درخواست از خداوند بزرگ است؛ زیرا حضرت احدیت دوست دارد بنده اش در هنگام دعا حاجت خویش را نام ببرد، اگرچه او از دل هر بنده ای آگاه است و می داند که او چه حاجتی دارد و از او چه مسئلت می کند.

قال الصادق علیه السلام:

"إِنَّ اللَّهَ - (تَبَارَكَ وَ تَعَالَى)، يَعْلَمُ مَا يُزِيدُ الْعَبْدَ إِذَا دَعَاهُ وَ لَكِنَّهُ يُجِبُّ أَنْ تُبَيَّنَّ إِلَيْهِ الْحَوَائِجُ فَإِذَا دَعَوْتَ فَسَمِّ حَاجَتَكَ"

"حضرت صادق علیه السلام فرمود: خدای (تبارک و تعالی) می داند که بنده اش چه می خواهد هرگاه به درگاهش دعا کند؛ لیکن دوست دارد که حاجتها به درگاهش شرح داده شود. پس هرگاه دعا کردی حاجتت را نام ببر. (1)"

ص: 82

9- آمین گفتن

هنگامی که در جلسه، هیئت، روضه و یا کلاً در میان جمعیتی هستیم، باید پس از دعا، همگان آمین بگویند؛ زیرا آمین گفتن نیز از آداب دعا است و به گفتن آن پس از درخواست از خدا، سفارش شده است. هنگامی که شخصی در جمع دعا می کند، گویا حاضران در آن جمع با آمین گفتن خویش همان درخواست را از حضرت حق کرده و همان دعا را می کنند تا اِنْ شَاءَ اللّٰهُ مورد قبول خدا واقع گردد.

در «معانی الاخبار» مذکور است که آمین، اسمی از اسماء خدای متعال است. همچنین در «قرب الاسناد» آورده اند که اگر کسی در جمع دعا نمود و از دیگران خواست که آمین بگویند، واجب است که بگویند.

10- مسح کردن

یکی دیگر از آداب دعا، مسح کردن صورت است و باید بعد از دعا، صورت خود را مسح نمایند و اگر سر و سینه را نیز مسح نمایند بهتر است.

ما به ده مورد از آداب دعا اشاره کرده ایم و مطالبی به اختصار در مورد آن ها بیان کرده ایم.

اینک در پایان این بخش، آداب دعا به طور فهرست وار بیان می گردد:

1- اگر حق الناس بر عهده داریم، حق مردم را به آن ها بازگردانیم.

2- برای استجابت دعا، قبل از این که دعا کنیم صدقه بدهیم.

3- اوقات و مکان دعا را مراعات نماییم.

4- مکان دعا غصبی نباشد و مکان و لباسهایمان پاک باشد و خوراک و لباسهایمان از راه حلال و مشروع تهیه شده باشد.

5- در خلوت و تنهایی دعا کنیم.

6- ابتدا به برادران دینی دعا نماییم؛ زیرا آن دعا در حق خودتان نیز مستجاب می شود.

7- با طهارت باشیم (وضو بگیریم).

8- رو به قبله بنشینیم.

9- دستهایمان را بلند کنیم.

10- به گناهان خویش اعتراف کنیم و از آن گناهان توبه نماییم.

11- به آهستگی صلوات و ذکرهای دیگر را بخوانیم.

12- با اخلاص و از صمیم قلب و با خشوع از خداوند مسئلت نماییم.

13- حالت شاعرانه به دعاهایمان ندهیم، و وزن و قافیه را در راز و نیازمان مراعات نکنیم.

14- حالت تضرع و گریه و رقت قلب داشته باشیم.

15- دلمان را از مردم جدا کنیم و دلمان و فکر و ذکرمان با خدا باشد.

16- خویشتن را در محضر خدا بدانیم و با چشم بصیرت خدا را مشاهده نماییم.

17- آن چیزهایی را که می دانیم صلاح و مصلحت است از خدا درخواست کنیم.

18- تسلیم امر و فرمان الهی باشیم و بر این عقیده قلبی باشیم که اختیاری از خود نداریم.

19- طلب و درخواست خویشتن را از خداوند متعال تکرار نماییم.

20- به اجابت درخواست خویش از جانب خدا یقین داشته باشیم.

ص: 85

بخش پنجم: موانع اجابت دعا

اشاره

ص: 87

اشاره

یکی از عوامل عدم اجابت دعا عمل نکردن به دستورات دین می باشد. به دستورات دین عمل نمی شود و مردم را حب دنیا احاطه می کند و طمع دنیا در وجودشان شعله ور می گردد، و در دل خوفی از خدا ندارند.

قال رسول الله صلى الله عليه وآله:

«يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ تَعَبْتُ فِيهِ سَرَائِرُهُمْ، تَحَسَّنُ فِيهِ عِلَانِيَتُهُمْ طَمَعًا فِي الدُّنْيَا، لَا يُرِيدُونَ بِهَ مَا عِنْدَ رَبِّهِمْ، يَكُونُ دِينُهُمْ رِيَاءً لَا يَخَالِطُهُمْ خَوْفٌ يَعْمَهُمُ اللَّهُ بِعِقَابٍ فَيَدْعُوهُ الْهَاحِ الْغَرِيقُ».

"زمانی بر مردم فرا می رسد که برای طمع در دنیا، باطنشان پلید و ظاهرشان زیبا می باشد، علاقه ای به آنچه نزد پروردگارشان است نشان ندهند، دین آن ها ریایی شده و خوفی (از خدا) در دلشان آمیخته نشود. خداوند همه ی آنان را به عذاب سختی

گرفتار کند، پس مانند دعای شخص غریق دعا کنند، ولی دعایشان را اجابت نکند."

بنابراین، یکی از عواملی که مانع اجابت دعا می شود، عمل نکردن به دستورات دین است، هر فردی یا کسی برای استجابت دعا و درخواست خود از محبوب خویش، باید حبّ دنیا را کنار گذارده و همیشه فرامین الهی را اجرا نماید.

از قول معصوم علیه السلام روایت شده است که می فرماید:

"حُبُّ الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ خَطِيئَةٍ"

"علاقه به دنیا، عامل تمامی گناهان است."

روایت

روزی ابراهیم ادهم در بازار بصره عبور می کرد، مردم اطراف او را گرفتند و گفتند: یا ابراهیم! خداوند در قرآن می فرماید: «أَدْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ» مرا بخوانید تا شما را اجابت کنم؛ اما ما دعا می کنیم ولی دعایمان را اجابت نمی کند!

ابراهیم گفت: ای مردم بصره! علتش آن است که قلب های شما به ده علت مرده است.

1- خدا را شناختید ولی حق او را ادا نکردید.

2- قرآن را می خوانید؛ ولی عمل نمی کنید.

3- ادعای محبت رسول خدا را دارید در حالی که با اولاد او دشمنی می کنید.

4- ادعای دشمنی با شیطان دارید و حال آنکه در عمل با او موافقت کنید.

5- بهشت را دوست دارید اما برای رسیدن به آن عملی انجام نمی دهید.

6- اظهار ترس از جهنم می کنید؛ ولی خود را در آن انداخته اید.

7- مشغول عیب گویی مردم شدید و از عیوب خود غافلید.

8- ادعای بیزاری از دنیا دارید؛ ولی در جمع آن حرص می ورزید.

9- اعتقاد به مرگ و قیامت دارید؛ ولی خود را آماده نکرده اید.

10- مردگان را دفن می کنید؛ ولی از مرگ آن ها عبرت نمی گیرید.

بدین جهت دعاهای شما مستجاب نمی گردد. (1)

2- سستی در نماز

سستی در نماز مانع استجاب دعا است، یعنی این که اگر انسانی در امر نماز سهل انگاری نماید، دعایش پذیرفته نمی گردد. کاهلی در نماز غیر از عدم استجاب دعا انسان را به بلاهای دیگری مبتلا می گرداند.

همان طور که خواندن نماز و راز و نیاز با خدا، سبب قرب الهی و اجابت درخواست از خداوند می شود، سستی در نماز نیز مانع آن

ص: 90

1- - قصه های قرآن، محمدرضا اکبری، قصه ی ابراهیم ادهم.

است. زیرا انسان به علت کاهلی در نماز و سبک شمردن آن، به قرب الهی که هدف نهایی آفرینش است نمی رسد، و با خدای خویش انس کمتری دارد و مناجات او اندک است و همین سبب می گردد که طلب و خواهش او از محبوب به نتیجه نرسد.

"قَالَتْ فَاطِمَةُ الزَّهْرَاءُ عَلَيْهَا السَّلَامُ: سَأَلْتُ أَبِي رَسُولَ اللَّهِ لِمَنْ تَهَاوَنَ بِصَلَوَاتِهِ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: مَنْ تَهَاوَنَ بِصَلَوَاتِهِ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ، ابْتَلَاهُ اللَّهُ بِخَمْسَ عَشْرَةَ خِصْلَةً: يَرْفَعُ الْبَرَكَةَ مِنْ عُمْرِهِ؛

وَ يَرْفَعُ اللَّهُ الْبَرَكَةَ مِنْ رِزْقِهِ؛

وَ يَمْحُوا اللَّهُ (عز و جل) سِيَمَاءَ الصَّالِحِينَ مِنْ وَجْهِهِ؛

وَ كُلَّ عَمَلٍ يَعْمَلُهُ لَا يُؤْجِرُ عَلَيْهِ؛

وَ لَا يَرْتَفِعُ دُعَاؤُهُ إِلَى السَّمَاءِ؛

وَ لَيْسَ لَهُ حِطٌّ فِي دُعَاءِ الصَّالِحِينَ؛

وَ إِنَّهُ يَمُوتُ ذَلِيلًا؛

وَ يَمُوتُ جَائِعًا؛

وَ يَمُوتُ عَطْشَانًا فَلَوْ يُسْقَى مِنْ أَنْهَارِ الدُّنْيَا لَمْ يُرَوْ عَطْشُهُ؛

وَ يُوَكَّلُ اللَّهُ مَلَكًا يَزْعَجُهُ فِي قَبْرِهِ؛

وَ يَكُونُ الظُّلْمَةُ فِي قَبْرِهِ؛

وَ يُوَكَّلُ اللَّهُ بِهِ مَلَكًا يَسْحَبُهُ عَلَى وَجْهِهِ وَالْخَلَائِقُ يَنْظُرُونَ إِلَيْهِ؛

وَ يُحَاسِبُ حِسَابًا شَدِيدًا؛

وَلَا يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَيْهِ وَلَا يُزَكِّيهِ وَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ.

حضرت فاطمه علیها السلام فرمودند:

"از پدرم رسول خدا صلی الله علیه و آله درباره ی مردان و زنانی که در نمازشان سستی و سهل انگاری می کنند پرسیدم، آن حضرت فرمودند: هر زن و مردی که در امر نماز سستی و سهل انگاری داشته باشند، خداوند او را به پانزده خصلت مبتلا می گرداند:

1- خداوند برکت را از عمرش می گیرد.

2- خداوند برکت را از رزق و روزی اش می گیرد.

3- خداوند سیمای صالحین را از چهره اش محومی کند.

4- هر کاری که بکند بدون پاداش خواهد بود.

5- دعایش به آسمان، بالا برده نشود.

6- برایش بهره ای از دعای صالحین نخواهد بود.

7- ذلیل خواهد مُرد.

8- گرسنه جان خواهد داد.

9- تشنه کام خواهد مرد به طوری که اگر از همه ی نهرهای دنیا آبش دهند، سیراب نگردد.

10- خداوند فرشته ای را برمی گزیند تا او را در قبرش ناآرام سازد.

11- قبرش را تنگ گرداند.

ص: 92

12- قبرش تاریک می باشد.

13- خداوند فرشته ای را بر می گزیند تا او را با صورتش به زمین کشد در حالی که خلائق به او بنگرند.

14- به سختی مورد محاسبه قرار گیرد.

15- و خداوند به او ننگرد و او را پاکیزه نگرداند و او را عذابی دردناک باشد. (1)

3- بعضی از گناهان

اشاره

از جمله گناهانی که موجب می شوند، درخواست بنده از حضرت حق به اجابت نرسد عبارتند از:

1- نیت بد.

2- ناپاکی باطن.

3- نفاق با برادران.

4- عدم اعتقاد به اجابت دعا.

5- تأخیر نمازهای واجب از وقتش.

6- ترک تقرب به خداوند (عز و جل) به وسیله ترک احسان و صدقه.

7- ناسزاگویی و بدزبانی.

قال الامام زین العابدین علیه السلام:

ص: 93

1- - سیره و سخن پیشوایان، ص 83، مسند فاطمه الزهراء / ص 235.

سُوءُ النَّيِّهِ وَ حُبُّ السَّرِيرَةِ، وَ النَّفَاقُ مَعَ الْإِخْوَانِ وَ تَرْكُ التَّصَدِيقِ بِالْإِجَابَةِ وَ تَأْخِيرُ الصَّلَوَاتِ الْمَفْرُوضَةِ حَتَّى تَذْهَبَ أَوْقَاتُهَا، وَ تَرْكُ التَّقَرُّبِ إِلَى اللَّهِ (عز و جل) بِالْبِرِّ وَ الصَّدَقَةِ، وَ اسْتِعْمَالُ الْبِرَاءِ وَ الْفُحْشِ فِي الْقَوْلِ. (1)

هر فردی به وسیله ی خودسازی می تواند گناهان فوق الذکر شده ی بالا را از وجود خویش پاک گرداند و با تزکیه و تهذیب نفس می تواند به گرد گناه نچرخد و از آن دور گردد.

با خودسازی نه تنها آلوده گناه نمی شود؛ بلکه اعمال شایسته انجام داده؛ و به قرب الهی نزدیک می گردد و پس از خودسازی به دیگرسازی پرداخته و در جهت نیل به اهداف عالی ی اسلامی به پیش می رود. اما خصلت دیگر ترک گناه و معصیت، انجام دادن اعمال شایسته و پذیرفته بودن حوایج آدمی مخصوصا در هنگام گرفتاری ها است که سبب می گردد تا در این زمینه نیز انسان به سرانجام مقصود برسد.

امام صادق علیه السلام فرموده اند:

"دعای چهارکس اجابت نمی شود:

1- دعای مردی که در خانه اش نشسته است و

می گوید پروردگارا روزیم ده. (که خداوند) به او

ص: 94

می گوید: مگر تو را طلب امر نکردم!؟

2- و مردی که زنی دارد و به او نفرین می کند. به او می گوید: مگر کار او را به دست او نسپردم!؟

3- و مردی که مالی داشته و آن را تباه کرده است و می گوید: پروردگارا! روزیم رسان. به او می گوید: مگر تو را به میانه روی وسامان دهی مال امر نکردم!؟

آن گاه این آیه را قرائت فرمود:

«وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا أَوْ كَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا» (1)

"و کسانی که چون انفاق کنند به گزاف زیاده روی نکنند و تنگ نگیرند و میان این دو روش را برگزینند.

4- و مردی که مالی داشته و بی گرفتن شاهی آن را وام داده است. به او می گوید: مگر تو را به گرفتن شاهد امر نکردم!؟

لازم به تذکر است که در صورت عدم استجاب دعا، از رحمت خدا ناامید نشوید؛ زیرا قرآن کریم می فرماید:

«لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا» (2)

"از رحمت خدا ناامید نشوید به درستی که خدا

ص: 95

1- - سوره ی فرقان، آیه ی 67.

2- - سوره ی زمر، آیه ی 53.

همگی شما را می‌آمزد."

بنابراین در این حال اولاً: از گناهان خود توبه کرده و استغفار کند و با تزکیه و خودسازی گرد آن گناهان نگردد.

ثانیاً: در هر شرایطی، مخصوصاً هنگامی که از اجابت دعا نومید می‌شوید دست از دعا بردارید؛ زیرا گاهی اجابت دعا بنا به دلایلی به تأخیر می‌افتد.

روایت

از امام صادق علیه السلام روایت شده است که مردی از بنی اسرائیل مدت سی و سه سال دعا می‌کرد و از خدای خود فرزندی پسر می‌خواست همین که دید دعایش مستجاب نمی‌شود خطاب به خدا نموده گفت: خدایا! نمی‌دانم من از تو خیلی دورم که صدای مرا نمی‌شنوی، یا با این که نزدیکی و می‌شنوی در عین حال پاسخ نمی‌دهی.

در این هنگام کسی به خواب او آمده گفت: سرّ مستجاب نشدن دعایت این است که بدزبانی می‌کنی و در حال دعا قلبت آشفته و ناپاک است و نیت ناشایسته و ناجور است. اگر می‌خواهی دعایت مستجاب شود، این سه عیب را از خود دور کن؛ یعنی خوش زبان باش و قلبت را پاک و پاکیزه نموده و قلبا از خدا بترس و بپرهیز و نیت را سالم نما. پس از این جریان آن مرد تصمیم گرفت به آن سفارشها عمل کند. پس در نتیجه ی عمل به آن دستورها خداوند پسری به او مرحمت نمود.

ص: 96

دعا کردن منحصر به زمان و مکان خاصی نیست و انسان می تواند در هر حال، از محبوب خویش مسئلت نموده تا به حوایج دنیوی و اخروی خود برسد؛ اما در اوقاتی از شبانه روز و وقت های معین دیگر، استجاب دعا سریعتر است که عبارتند از:

1- بعد از فریضه ی نماز

همان طور که قبلاً اشاره کردیم پس از نماز و راز و نیاز با خدا می توانیم حوایج دنیوی و اخروی خود را از او بخواهیم و چون در نماز و راز و نیاز، با خدا صحبت می کنیم و به او نزدیکتر هستیم در نتیجه حوایج ما برآورده خواهد شد.

امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود شنیدم رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود:

"هر کس نماز واجبی را برای خدا به جا آورد، در پی آن، دعایی مستجاب دارد."

راوی این روایت فحّام گوید: به خدا سوگند من امیرالمؤمنین را در خواب دیدم و از او درباره ی این خبر پرسیدم.

ص: 98

فرمود: درست است. از نمازِ واجب که فارغ شدی در حال سجده بگو:

"اللَّهُمَّ بِحَقِّ مَنْ رَوَاهُ وَبِحَقِّ مَنْ رُوِيَ عَنْهُ صَلِّ عَلَى جَمَاعَتِهِمْ وَأَفْعَلْ بِي كَيْتَ وَكَيْتَ"

"بار خدایا، به حق آن کسی که این خبر را روایت کرده و به حق آن کسی که این خبر از او روایت شده بر جمله ی ایشان درود فرست و با من چنین و چنان کن." (1)

امام صادق علیه السلام می فرمایند:

"بر شما باد به دعا کردن بعد از نمازها چه این که چنین دعایی مستجاب است."

2- هنگام روزه

دعای انسان روزه دار نیز به استجابت می رسد زیرا روزه از معنویات است و انسان به قصد تقرب به خدا روزه می گیرد و انسان روزه دار کمتر گناه می کند و در حال تقوای الهی و در نتیجه ثواب و پاداش الهی و اجر دنیوی و اخروی بسر می برد.

حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله فرمود:

"سکوت روزه دار تسبیح گفتن است و خواب وی

ص: 99

عبادت است و دعای وی مستجاب است و عمل او دوبرابر است. روزه دارید تا تندرست شوید."

روزه دار از آن هنگام که صبح می کند تا به شب در رود مادام که غیبت نکند، در عبادت است و همین که غیبت کرد، روزه او پاره شود. دعای روزه دار رد نمی شود.

موقع افطار نیز وقت استجاب دعا است وقتی که دعای افطار را می خواند و به یاد خدا افطار می کند، هر چه از او بخواهد حضرت احدیت به وی عنایت می کند.

حضرت امام صادق علیه السلام می فرمایند:

"دَعْوَةُ الصَّائِمِ تَسْتَجَابُ عِنْدَ افْطَارِهِ."

"دعای روزه دار هنگام افطارش برآورده می شود". (1)

3- هنگام سحر

یکی از وقت هایی که دعا مستجاب می گردد وقت سحر است.

احادیث متواتر از ائمه معصومین علیهم السلام نقل شده است که در وقت سحر در خواست مسلمانان از خداوند سبحان به استجابت می رسد.

قال الباقر علیه السلام:

"إِنَّ اللَّهَ (عز و جل) يُحِبُّ مِنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ كُلَّ دَعَاءٍ فَعَلَيْكُمْ

ص: 100

بِالدَّعَاءِ فِي السَّحْرِ إِلَى طُلُوعِ الشَّمْسِ فَإِنَّهَا سَاعَةٌ تَفْتَحُ فِيهَا أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَتُقَسَّمُ فِيهَا الْأَرْزَاقُ وَتُقْضَى فِيهَا الْحَوَائِجُ الْعِظَامُ. (1)

امام محمد باقر علیه السلام می فرمایند:

"همانا خداوند (عز و جل از میان بندگان مؤمنش آن بنده ای را دوست دارد که بسیار دعا کند؛ پس بر شما باد دعا در هنگام سحر تا طلوع آفتاب؛ زیرا آن ساعتی است که درهای آسمان در آن هنگام بازگردد و روزی ها در آن تقسیم گردد و حاجت های بزرگ برآورده شود."

پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله در این مورد می فرمایند:

"بهترین وقت دعا در سحرگاهان است."

حضرت محمد صلی الله علیه و آله در جایی دیگر فرموده اند:

(به درستی که در شب ساعتی است که هر دعای بنده مستجاب است و آن مابین شب تا ثلث (سوم) باقیمانده ی شب است. گفتم: شب خاصی است از شبها یا هر شب است؟ فرمود: هر شب.)

امام صادق علیه السلام: از قول رسول خدا فرموده اند: بهترین وقتی که در آن خدای (عز و جل) را بخوانید (و دعا به درگاهش کنید)، سحرها است.

ص: 101

و این آیه را که درباره ی گفتار حضرت یعقوب علیه السلام است تلاوت فرمود: به زودی آمرزش خواهم برای شما از پروردگار خود. (1)

در ادامه حضرت صادق علیه السلام فرمود: (دعا کردن برای آن ها را) به سحر تأخیر انداخت. (2)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می فرمایند:

«ساعتی در شب است که هر بنده ی مسلمانی به آن برخورد و آن را دریابد و در آن ساعت از خدا خیر دنیا و آخرت را بخواهد، خدای سبحان به او عطا می کند و آن ساعت در همه ی شبهاست». (3)

اما در سحرهای ماه مبارک رمضان دعا زودتر مستجاب می شود؛ زیرا ماه مبارک رمضان مخصوصا سحرهای آن، ماه خدا و ماه استجابت دعا است.

همچنین در شب های قدر ماه رمضان که از فضیلت خاصی برخوردار است حوائج آدمی برآورده خواهد شد و انسان به سرمنزل مقصود و سرانجام نیکو خواهد رسید.

4- شب و روز جمعه

اشاره

شب و روز جمعه از وقت های استجابت دعا است و فضیلت

ص: 102

1- - سوره ی یوسف، آیه ی 98.

2- - گنجهای معنوی.

3- - الدعوات، ص 30.

بسیار دارد و اعمال آن در کتب دُعا و خصوصاً مفاتیح الجنان ذکر شده است و از جمله آن ادعیه، دعاهای کمیل و ندبه و سمات می باشد.

در حدیث از امام محمد باقر علیه السلام نقل شده است که فرموده اند:

"همین که شب جمعه فرا رسد خداوند (عز و جل) می فرماید: آیا دعاکننده ای هست که جوابش دهم؛ آیا درخواست کننده ای هست که عطا کنم او را؛

آیا استغفار کننده ای هست که بیامرزم او را؛

آیا توبه کننده ای هست که توبه اش را بپذیرم". (1)

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرموده اند:

"در روز جمعه ساعتی است که بنده ی مسلمان در آن وقت چیزی از خدا نخواهد مگر آن که خداوند به او عطا گرداند و آن وقتی است که نیمه ی خورشید به سوی مغرب نزدیک گردد".

امام صادق علیه السلام در مورد روز جمعه چنین فرموده اند:

"روز جمعه مهتر روزها است و نزد خداوند از روز فطر و قربان والاتر است و در آن ساعتی است که کسی در آن از خدای (عز و جل) چیزی نخواهد مگر این که به او عطا کند؛ به شرط آن که حرام نخواهد."

ص: 103

امام جعفر صادق علیه السلام در جایی دیگر می فرماید:

"جمعه حقیقی واجب دارد پس مبدا که در آن، چیزی از عبادت خدای تعالی و تقرب به او، با عمل صالح و ترک جمله و امها را ضایع کنی یا در آن ها کوتاهی کنی، که خدای تعالی حسنات را در آن دوچندان می کند و گناهان را پاک می کند. و درجات را بالا می برد و شب آن مثل روز آن است. اگر توانستی شب آن را با دعا و نماز زنده نگاه داری چنین کن، که خدای تعالی حسنات را در آن دوچندان می کند. و گناهان را پاک می کند و رحمت و مغفرت خداوند فراگیر است و او کریم است."

روایت

از کعب است که پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: خدای تعالی از ساعت ها،

ساعت های نماز را برگزید، و از روزها جمعه را برگزید، و از شب ها شب قدر را برگزید، و از ماه ها ماه رمضان را برگزید.

نماز، آنچه را بین نمازی تا نماز دیگر است، پاک می کند، و جمعه آنچه را بین جمعه ای تا جمعه ی دیگر است پاک می کند و حسنات را سه برابر می کند و (روزه ی) ماه رمضان آنچه را بین رمضان تا رمضان دیگر است پاک می کند، و حج نیز این گونه است، پس بنده می میرد در حالی که بین دو حسنه است، حسنه ای که در انتظار آن است و حسنه ای که آن را به جا آورده است.

و در نزد خدای تعالی، عمل کردن در هیچ یک از روزها دوست داشتنی تر از دهه ی ذی الحجّه نیست و هیچ شیئی با فضیلت تر از شب های آن نیست.

5- اوقات با فضیلت دیگر

در اوقات ذکرشده ی زیر نیز دعای مسلمانان مستجاب می گردد:

الف . هنگام قرائت قرآن.

ب . هنگام گفتن اذان.

پ . وقت نزول باران.

ت . به هنگام قتال.

امام صادق علیه السلام از قول حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام فرموده است:

إِغْتَنِمُوا الدُّعَاءَ عِنْدَ أَرْبَعٍ:

"عِنْدَ قِرَاءَةِ الْقُرْآنِ وَعِنْدَ الْأَذَانِ وَعِنْدَ نُزُولِ الْغَيْثِ وَعِنْدَ الْإِتْقَاءِ الصَّافِّينَ لِلشَّهَادَةِ." (1)

دعا را در چهار جا غنیمت بشمارید:

نزد قرائت قرآن.

و نزد گفتن اذان.

و نزد آمدن باران.

و نزد برخورد دو صف (مؤمنین و کفار) برای قتال.

ص: 105

6- در چهار وقت دیگر دعا به اجابت می رسد که عبارتند از:

الف . نماز وتر.

ب . بعد از سپیده دم.

پ . بعد از ظهر.

ت . بعد از مغرب.

قال الصادق عليه السلام:

"يُسْتَجَابُ الدَّعَاءُ فِي أَرْبَعَةِ مَوَاطِنَ؛ فِي الْوَتْرِ وَبَعْدَ الْفَجْرِ وَبَعْدَ الظُّهْرِ وَبَعْدَ الْمَغْرِبِ." (1)

حضرت صادق علیه السلام فرموده اند: "دعا در چهار جا به اجابت می رسد؛ در نماز وتر و بعد از سپیده دم و بعد از ظهر و بعد از مغرب." (2)

7- و قتهای دیگری که دعا مستجاب می شود:

الف . هنگام وزیدن بادهای.

ب . برطرف شدن سایه ها (یعنی هنگام ظهر).

پ . هنگام ریخته شدن اولین قطره ی خون مؤمن (در جهاد یا غیر آن).

ص: 106

1- اصول کافی، ج 6، ص 44.

2- ظاهراً مراد این است که در سه مورد اخیر بعد از نمازهای این اوقات است نه بعد از دخول اوقات.

قال الصادق عليه السلام: "أَطْلُبُوا الدَّعَاءَ فِي أَرْبَعِ سَاعَاتٍ:

"عِنْدَ هُبُوبِ الرِّيحِ وَزَوَالِ الْأَفْيَاءِ وَنُزُولِ الْقَطْرِ وَأَوَّلِ قَطْرِهِ مِنْ دَمِ الْقَتِيلِ الْمُؤْمِنِ فَإِنَّ أَبْوَابَ السَّمَاءِ تُفْتَحُ وَعِنْدَ هَذِهِ الْأَشْيَاءِ."

امام صادق عليه السلام فرمود:

دعا را در چهار هنگام بخوانید:

هنگام وزیدن بادهای.

و (گاه) برطرف شدن سایه ها (یعنی هنگام ظهر).

و (نزد) فرو شدن باران.

و هنگام ریخته شدن اولین قطره ی خون مؤمن (در جهاد یا غیر آن)؛ زیرا در این موارد درهای آسمان باز می شود.

8- امام صادق علیه السلام، سه وقت دیگر را از وقتی استجابت دعا دانسته اند که در ذیل آمده است:

الف - بعد از نماز واجب.

ب - هنگام آمدن باران.

ج - هنگام ظاهر شدن آیه و نشانه ی معجزه ای از طرف خدا برای بندگان خود. (1)

ص: 107

1- اصول کافی، ج 6، ص 44.

"هنگام برگشتن سایه ها و وزیدن بادهای حاجت های خود راز خدا بخواید که آن گاه، گاه توبه کنندگان است."

10- هنگام رقت دل

یکی دیگر از مواقعی که دعا به استجاب می رسد هنگام رقت دل است.

از قول معصوم علیه السلام روایت شده است که فرموده اند: به هنگام رقت (ودل سوختن)، دعا را غنیمت شمارید که رقت، رحمت است. (1)

امام صادق علیه السلام می فرمایند:

"هرگاه دل یکی از شما رقت یافت (و نرم شد) در آن حال دعا کند؛ زیرا دل تا پاک نشود رقت نیابد." (2)

هنگامی که دل از کینه، حسد، نخوت، دورویی و دیگر رذایل اخلاقی پاک گردد و در انسان حالت رقت قلب حاصل گردد انسان به کمالات انسانی نزدیک می گردد، و اگر با نرم شدن دل خدا را بخواند به حوایج خویش می رسد. و نشانه ی پاکي دل، رقت قلب است؛ زیرا اگر عقده های ناشی از کینه، نخوت و غرور و دیگر رذایل اخلاقی از دل آدمی زدوده شود دل نرم می گردد و در این حال حاجت های او روا می گردد.

ص: 108

1- - بلاغ المبین، باب دعا.

2- - اصول کافی - ج 6 - ص 44.

یکی دیگر از اوقات استجابت دعا وقت گریه است. گریه نیز نشانه ی رقت قلب است، دل که نرم و رقیق شد، با خدای خویش انس پیدا کرد و با او خلوت کرد و او را خواند، به مرادش می رسد.

باز هم متذکر می شویم که سلاح امام سجاده دو چیز بوده است:

1- گریه

2- دعا

آن امام همام در عصر خویش با گریه بر مظلومیت امام حسین و دعاها ی مکرر که در صحیفه ی سجاده آمده است با حاکمان ستمگر مبارزه می نمود.

اما آنچه مورد بحث ما است گریه و راز و نیاز با خدا در هنگام رقت قلب و نرمی دل، دلی که از رذایل اخلاقی پاک گردیده و با او انس گرفته، به حوایج دنیوی و اخروی خویش می رسد.

در حدیث از امام صادق علیه السلام آمده است که می فرمایند:

"إِذَا أَشْعَرَ جِلْدَكَ وَ دَمَعَتْ عَيْنَاكَ فَدُونَكَ دُونَكَ فَقَدْ قَصَدَ قَصْدَكَ." (1)

امام صادق علیه السلام فرمود:

"هرگاه بدنت لرزید و چشمت گریان شد پس خود را باش، خود را باش (و بوسیله دعا بگیر از خدای سبحان آنچه می خواهی) از فیض، که به تو توجهی شده است."

ص: 109

امام حسین علیه السلام در این باره می فرمایند:

"بُكَاءُ الْعُيُونِ وَ خَشْيَةُ الْقُلُوبِ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ."

"گریه ی چشمها و ترس دل ها، از نشانه های رحمت پروردگار است." (1)

اما مواقع دیگر که دعا به اجابت می رسد و یا به استجابت نزدیک تر است عبارتند از:

1- شب های قدر (در ماه مبارک رمضان).

2- شب و روز عرفة.

3- شب و روز مبعث.

4- عید فطر.

5- عید قربان.

6- عید غدیر.

7- دهه ی ماه رجب.

8- نیمه ی شعبان.

9- روز تولّد حضرت رسول صلی الله علیه و آله.

10- ایام البیض ماه مبارک رمضان.

و همان طور که اشاره شد صبح و شام، که حضرت فاطمه زهرا علیها السلام نیز در مورد روزهای هفته دعاهایی فرموده اند که در کُتب ادعیه ذکر گردیده است.

ص: 110

1- - نهج الشهاده، ص 340.

بخش هفتم: مکان های استجابت دعا

اشاره

ص: 111

یکی از مکان هایی که در آن درخواست از خداوند بزرگ به هدف اجابت می رسد مساجد است.

امام صادق علیه السلام می فرماید:

"كَانَ أَبِي إِذَا طَلَبَ الْحَاجَةَ طَلَبَهَا عِنْدَ زَوَالِ الشَّمْسِ فَإِذَا أَرَادَ ذَلِكَ قَدَّمَ شَيْئًا فَتَصَدَّقَ بِهِ وَشَمَّ شَيْئًا مِنْ طِيبٍ وَرَاحَ إِلَى الْمَسْجِدِ وَدَعَا فِي حَاجَتِهِ بِمَا شَاءَ اللَّهُ." (1)

"پدرم هرگاه حاجتی از خدا طلب می کرد آن را هنگام ظهر طلب می کرد و چون اراده ی آن را می کرد چیزی صدقه می داد و مقدار کمی عطر می زد و به مسجد می رفت و برای حاجت خود دعا می کرد بدانچه خدا می خواست".

مرحوم مجلسی و دیگران در شرح حدیث بالا چنین نوشته اند:

این حدیث دلالت می کند بر این که دعا چند شرط دارد:

ص: 112

1- هنگام زوال باشد.

2- صدقه دادن پیش از آن.

3- عطر زدن.

4- به مسجد رفتن.

پیامبر گرامی اسلام در وقت ورود و خروج از مسجد دعا می فرمودند؛ چنانکه حضرت فاطمه زهرا علیها السلام چنین می فرمایند:

«كَانَ النَّبِيُّ إِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ يَقُولُ: بِسْمِ اللَّهِ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَعَافِرِ ذُنُوبِي وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ. وَإِذَا خَرَجَ يَقُولُ: بِسْمِ اللَّهِ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَعَافِرِ ذُنُوبِي وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ فَضْلِكَ» (1).

(پیامبر چون داخل مسجد می شد، می فرمود:

به نام خدا، خدایا بر محمد درود فرست و گناهانم را بیامرز و درهای رحمت را برایم باز کن!

و چون خارج می شد، می فرمود:

به نام خدا، خدایا! بر محمد درود فرست و گناهانم را بیامرز و درهای بخششت را برایم بگشا».

اکثر بزرگان برای کسب قدرت معنوی و حل مشکلات خود به نیایش و مناجات می پرداختند؛ همان گونه که در احوالات بوعلی سینا آورده اند که:

"بوعلی سینا چون با مسئله ی مشکل روبرو می شد

ص: 113

1- - سیره و سخن پیشوایان، ص 80.

که حلّ آن آسان نبوده، با وضو به مسجد جامع می رفت و دو رکعت نماز می خواند و از معبود خود می خواست که مشککش را آسان نماید". (1)

2- بقعه های امامان

در مکان های دیگری که دعا در آنجا به استجابت می رسد، حرم پیامبر و امامان می باشد.

قال الامام الهادی علیه السلام :

"إِنَّ لِلَّهِ بِقَاعًا يُحِبُّ أَنْ يُدْعَى فِيهَا فَيَسْتَجِيبَ لِمَنْ دَعَاهُ وَالْقَبْرُ مِنْهَا."

"همانا برای خداوند بقعه هایی است که دوست دارد در آن ها به درگاه او دعا شود و دعای دعاکننده را به اجابت رساند و حرم حسین علیه السلام یکی از آنها است."

3- مکه مکرّمه

اشاره

خانه ی خدا نیز محل اجابت دعا است. در آن مکان شریف که هر سال عدّه ی زیادی از مسلمانان جهان گرد هم می آیند تا به طواف کعبه معظّمه پردازند، دعای شیفتگان آن کعبه ی مقدّس پذیرفته است. در احادیث آمده است که کنار حجرالاسود، مقام ابراهیم و

ص: 114

1- - می خواهم خوشبخت باشم.

زیر ناودان طلا، کنار حطیم در آن خانه ی محبوب که از حرمت خاصی برخوردار است دعا به استجابت نزدیک تر است. حجّاج در منی و عرفات و مشعرالحرام، کنار چاه زمزم، روی کوه صفا و مروه و نزد جمرات ثلاثه که حجّاج در ایام حجّ در آن مکان های مقدس اعمال حج را انجام می دهند، نیز از مکان های استجابت دعا است، که در احادیث ذکر گردیده است.

به یاد روی تو

به کعبه رفتم و ز آنجا هوای کوی تو کردم

جمال کعبه تماشا به یاد روی تو کردم

شعار کعبه چو دیدم سیاه، دست تمنا

دراز جانب شعر سیاه موی تو کردم

چو حلقه ی در کعبه به صد نیاز گرفتم

دعای حلقه ی گیسوی مشک بوی تو کردم

نهاده خَلقِ حرم، سوی کعبه روی عبادت

من از میان همه، روی دل به سوی تو کردم

مرا به هیچ مقامی نبود غیر تو کامی

طواف و سعی که کردم به جست و جوی تو کردم

به موقف عرفات، ایستاده خلق، دعاخوان

من از دعا لب خود بسته، گفتم و گوی تو کردم

فتاده اهل مَنی در پی مَنی و مقاهد؟

چو جامی از همه فارغ، من آرزوی تو کردم (1)

نظر کیمیا

آنان که خاک را به نظر کیمیا کنند

آیا بُود که گوشه ی چشمی به ما کنند؟

دردم نهفته، به ز طیبیان مدعی

باشد که از خزانه ی غیث دوا کنند

معشوق چون نقاب ز رخ در نمی کشد

هر کس حکایتی به تصوّر چرا کنند

چون حسن عاقبت نه به رندی و زاهدیست

آن به که کار خود به عنایت رهاکنند

بی معرفت مباش که در مَن یزید عشق

اهل نظر معامله با آشنا کنند

بگذر به کوی میکده تا زُمره ی حضور

اوقات خود ز بهر تو صرف دعا کنند

می خور که صد گناه ز اغیار در حجاب

بهرتر ز طاعتی که به روی وریا کنند

ص: 116

پیراهنی که آید از و بویِ یوسفم

ترسم برادرانِ غیورش قبا کنند

حالی درونِ پرده بسی فتنه می رود

تا آن زمان که پرده برافتد چها کنند؟

گر سنگ از این حدیث بنالد عجب مدار

صاحب‌دلان حکایتِ دل خوش ادا کنند

پنهان ز حاسدان به خودم خوان که منعمان

خیرِ نهان برای رضایِ خدا کنند

حافظ! دوامِ وصل میسر نمی شود

شاهانِ کم التفات به حالِ گدا کنند(1)

ص: 117

1- - دیوان حافظ، ص 265.

دعاهای بعضی از افراد در نزد خداوند بزرگ رنداشدنی است، و زودتر به اجابت می رسد که تعدادی از آنها را خواهید خواند.

دعای پدر برای فرزند

حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله فرمود:

"دعایی که پدر برای فرزند کند مانند دعایی است که پیغمبر برای اُمت خود کند." (1)

داستان

نقل می کنند مرحوم ملا محمد تقی مجلسی رحمه الله شبی برای نماز شب از خواب برخاست و پس از نماز به دعا مشغول شد. در دعا احساس کرد حال عرفانی مخصوصی پیدا کرده که گویی اگر دعا کند دعایش به استجابت می رسد. در این فکر بود که چه دعای مفید

ص: 120

1- - نهج الفصاحه.

و پر بهره ای کند، ناگهان پسرش محمد باقر که آن وقت کودک شیرخواری در گهواره بود به گریه افتاد. ملا محمدتقی متوجه محمدباقر شد و برای او این گونه به این مضمون دعا کرد:

خداوندا! به این پسر، آن گونه توفیق عنایت فرما که وقتی بزرگ شد آثار و تعالیم پیامبر صلی الله علیه و آله و امامان را تا آخرین حد امکان نشر بدهد و به جهانیان برساند.

این دعا به استجابت رسید و همان گونه که او خواسته بود پسرش بهترین توفیق را در نشر تعالیم و معارف و روایات اسلامی پیدا نمود، که شمار تألیفاتش به زبان عربی و فارسی از رقم صد، تجاوز می کند. [\(1\)](#)

دعای نکویی دیده

حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله فرمود:

"دعایی که نکویی دیده، برای نکوکار کند ردشده نیست." [\(2\)](#)

داستان

یکی از علمای ربّانی قرن دوازدهم، مرحوم آیت الله سید محمد باقر شفتی رشتی معروف به «حجه الاسلام شفتی» است که از

ص: 121

1- - داستانهای دعا.

2- - الدعوات، ص 25.

مجتهدین برازنده و پرهیزکار بود. او به سال 1175 هـ.ق. در جزیره ی طارم گیلان دیده به جهان گشود و به سال 1360 در سن 85 سالگی در اصفهان از دنیا رفت. و مرقد شریفش در کنار مسجد سید اصفهان، معروف، و مزار علاقمندان است.

وی در مورد نتیجه ی ترحم و فراز و نشیب زندگی خود، حکایتی شیرین دارد که در اینجا می آوریم:

حجه الاسلام شفتی در ایام تحصیل خود در نجف و اصفهان به قدری فقیر بود که غالباً لباس او از زیادی وصله به رنگ های مختلف جلوه می کرد. گاهی از شدت گرسنگی و ضعف، غش می کرد؛ ولی فقر خود را کتمان می نمود و به کسی نمی گفت. روزی در یکی از مدارس علمیه ی اصفهان، وقتی پول ناهار را بین طلاب تقسیم می کردند، وجه مختصری از این ناحیه به او رسید. چون مدتی بود گوشت نخورده بود به بازار رفت و با آن جگر گوسفندی را خرید و به مدرسه بازگشت. در مسیر راه ناگاه در کنار کوچه ای، چشمش به سگی افتاد که بچه های او روی سینه او افتاده و شیر می خورند؛ ولی از سگ بیش از مستی استخوان باقی نمانده بود و از ضعف، قدرت حرکت نداشت.

حجه الاسلام به خود خطاب کرده و گفت: اگر از روی انصاف داوری کنی، این سگ برای خوردن جگر از تو سزاوارتر است؛ زیرا هم خودش و هم بچه هایش گرسنه اند. از این رو جگر را قطعه، قطعه کرد و جلو آن سگ انداخت.

خود حجه الاسلام نقل می کند؛

وقتی که پاره های جگر را نزد سگ انداختم گویی او را طوری یافتم که سر به طرف آسمان بلند کرد و صدایی نمود؛ من دریافتم که او در حق من دعا می کند. از این جریان چندان نگذشت که یکی از بزرگان، از زادگاه خود "شفقت" مبلغ دویست تومان برای من فرستاد و پیام داد که من راضی نیستم از عین این پول مصرف کنی؛ بلکه آن را نزد تاجری بگذار تا با آن تجارت کند و از سود تجارت از او بگیر و مصرف کن.

من به همین سفارش عمل کردم. به قدری وضع مالی من خوب شد که از سود تجارتي آن پول، مبلغ هنگفتی به دستم آمد و با آن حدود هزار دکان و کاروانسرا خریدم و یک روستا را در اطراف محلمان به طور در بست خریداری نمودم، که اجاره کشاورزی آن در هر سال نهصد خروار برنج می شد. دارای اهل و فرزندان شدم و قریب صد نفر از در خانه ی من نان می خوردند. تمام این ثروت و مکنت بر اثر ترحمی بود که من به آن سگ گرسنه نمودم. و او را بر خودم ترجیح دادم. (1)

سنت دیده

حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله می فرمایند:

ص: 123

1- - داستانهای دعا.

دعای ستم دیده پذیرفته است اگر چه بدکار باشد.

و بدکاری او مربوط به خودش است. (1)

دعای غایب برای غایب

پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله فرمودند:

زود اجابت شونده ترین دعاها، دعای غایب برای غایب است. (2)

سه دعای مستجاب

پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله می فرماید:

سه دعا مستجاب است: "دعای حجّ گذار برای خانواده ی به جامانده ی خود

و دعای بیمار پس او را آزار ندهید و به ستوه نیاورید

و دعای ستم دیده.

دعای مسافر

دعای مسافر نیز مستجاب است مخصوصا اگر مسافر حرم ائمه ی اطهار علیهم السلام باشد، و یا این که مسافرت او از برای هجرت باشد،

ص: 124

1- - نهج الفصاحه، باب دعا.

2- - بلاغ المبین - حرف د

که آیاتی در قرآن در مورد مهاجرت نازل شده است.

پیامبر گرامی صلی الله علیه و آله فرمودند:

"سه دعا است که مستجاب است و در آن شکی نیست: دعای ستمدیده، و دعای مسافر و دعای پدر بر فرزندش."

مؤمن مبتلا

قال المعصوم علیه السلام:

"دعای مؤمن مبتلا را غنیمت شمارید."

سایل

حضرت علی علیه السلام فرموده اند:

"وقتی چیزی به سایل دادید بگویید برای شما دعا کند، که دعای او در حق شما مستجاب است؛ اما در حق خودش اثری ندارد، چون غالباً دروغ می گویند."

واسطه قرار دادن محمد و خاندان پاکش

از سلمان فارسی نقل شده است که فرمود، من از رسول خدا صلی الله علیه و آله شنیدم که می گفت، خداوند می فرماید: ای بندگان! آیا شما نیازهای بزرگی ندارید؟ بدانید که به این نیازهای بزرگ نمی رسید، مگر این که محبوب ترین خلق از شما شفاعت کند.

ص: 125

پس بدانید که گرامی ترین خلق در نزد من و افضل آن ها در نزد

من، محمد و برادرش علی می باشند و بعد از علی هم امامانی هستند که آن ها وسیله شما انسان ها نزد خداوند می باشند. پس آگاه باشید هر کس حاجتی از من بخواهد و محمد و خاندان پاکش را واسطه قرار بدهد، من آن حاجت ها را به خاطر محبوب ترین خلقم در نزد خود، اجابت می کنم. (1)

بهترین دعا

پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله در مورد استغفار می فرماید:

زبان هایمان را به استغفار خود دهید که خدای تعالی استغفار را برای آمرزیدن شما به شما آموخت. (2)

امیرالمؤمنین علی علیه السلام می فرماید:

شگفتا از کسی که هلاک می شود و نجات با او است!

پرسیدند: آن چیست؟

فرمود: استغفار.

ص: 126

1- - بلاغ المبین - حرف ش.

2- - الدعوات، ص 26.

فهرست منابع

- 1- قرآن
- 2- نهج البلاغه
- 3- مفاتيح الجنان
- 4- نهج الفصاحه
- 5- نهج الشهاده
- 6- اطيب البيان
- 7- تفسير نمونه
- 8- بحار الانوار
- 9- قرآن اول راهنمایى
- 10- وسایل الشيعه
- 11- اصول كافی، كلینی، محمدبن یعقوب، انتشارات اسوه، چاپ چهارم، 1379 ش، تهران.
- 12- بلاغ المبین
- 13- بیست گفتار، مطهری، مرتضی، انتشارات صدرا، چاپ 19، 1382 ش، تهران.
- 14- داستان راستان
- 15- اجابت دعای صادقانه
- 16- می خواهم خوشبخت باشم، سجّادی، محمدکاظم.
- 17- راز و نیاز علی با خدا، صلواتی، فضل الله

18- الدعوات (مشگل گشا و شفابخش) قطب الدین سعید راوندی، ترجمه حسین قهستانی.

19- داستانهای عارفانه

20- کوتاه سخن، نیکنام، محمدکاظم

21- داستانهای دعا

22- چشمه رستگاری

23- عدّه الدّاعی

24- ثواب الاعمال

25- سیره و سخن پیشوایان

26- دیوان حافظ، خطیب رهبر، خلیل، انتشارات صفی علیشاه، چاپ 20، 1376 ش، تهران.

27- بهارستان جامی،

28- دیوان شمس تبریزی

29- قصه های قرآن، اکبری، محمد رضا

30- گنجهای معنوی، جاهد، رضا

31- روزه

ص: 128

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می دانند و کسانی که نمی دانند یکسانند؟

سوره زمر / 9

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک 129/34 - طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: 03134490125

دفتر تهران: 021 - 88318722

بازرگانی و فروش: 09132000109

امور کاربران: 09132000109

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

